

ANNIE SALOMONS

LANGS HET GELUK

PT
5868
S15L35
1900z
c.1
ROBA

NEDERL: BIBLIOTHEEK

PH. PRAAD.

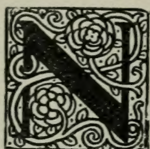
Presented to the
LIBRARY *of the*
UNIVERSITY OF TORONTO
by
Professor Hans de Groot

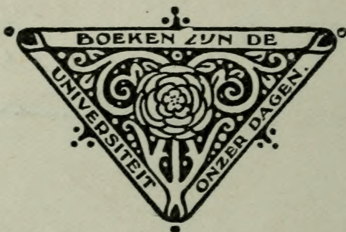
Gerrit de Groot
1-1-1920

LANGS HET GELUK

Niet goed
voor
sentimenteele
menschen!

EDERLANDSCHE BIBLIOTHEEK

ONDER LEIDING VAN L. SIMONS.

UITGEGEVEN DOOR:
DE MAATSCHAPPIJ VOOR GOEDE EN
GOEDKOOPE LECTUUR · AMSTERDAM

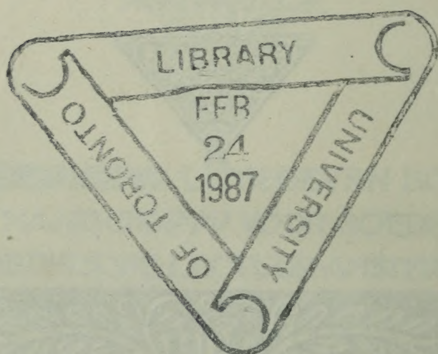
WILM RIJN.

ANNIE SALOMONS

LANGS HET GELUK

LEVENSDWANG - IMPASSE -
AFSCHEID - AVONDWANDELING -
HET EINDE - TWEESPALT

LIBRARY
FEB
24
1987
UNIVERSITY
OF TORONTO

LEVENSDWANG

LEVENSDWANG

BESCHAAMD, dat ze weer te vroeg was gekomen, was ze de laan achter het station een eind ingeloopen, treuzelend onder de zwaar-groene boomen, wier wuivend loof telkens de blikkerende zonneplekjes van den wemelenden grond veegde; en eerst toen het carillon in de verte zijn juichend lied hoog boven de warme stadsgeluiden dóor de luchten zong, waagde zij het te kééren, eerst nog langzaam, dan met een plotselinge haast, omdat ze vreesde tóch nog te laat te zijn....

Daar kwam hij aan! En haar jacht opeens inhoudend bij het zien van zijn afgemeten, stijlvollen gang, richtte zij, onzekerder stappend, omdat zij voelde, dat hij, achter, haar critisch beschouwde, zich naar het donkere stationsgebouw, tripte vlug de trappen op, vaag-angstig denkend: als ik nu maar nìet in mijn rok trap.... als ik nu maar nìet over een schoenveter struikel....

De gewoonte maakte haar rustig, toen ze eenmaal in de schaduwige hal stonden; zonder omzien wachtte zij, terwijl hij de kaartjes nam, ging vóór

hem de controle langs en de wachtkamer door, en pas bij 't portier van een leeg compartiment was zijn stem achter haar: „Stap hier maar in.... we vertrekken zóó....;" en toen hij over haar zat, glimlachend: „Goeienmorgen."

Zij knikte even, bij elk nieuw weerzien schichtig voor zijn blik, beklemd door haar liefde, die, als ze pas weer in zijn nabijheid was, opgolfde in haar borst, tot ze haar keel benauwde; en haar oogen vlogen angstig langs 't station, dan, als de trein zich in beweging zette, over de velden, met toch een zucht van verlichting, dat ze weer weggekomen was.

„'t Ging zoo lastig me vandaag nog vrij te maken," zei ze zachtjes, de muziektasch op zij leggend, en beginnend haar handschoenen uit te trekken, „er was zoo'n rommel thuis.... 'k moest 'n nieuwe japon passen...."

„Maar je hadt toch les...."

Ze zocht naar haar hoedespelden, verlegen, zich verwarrend in haar antwoord: „Ja, maar moeder zei.... ach, als ik nou toch niet doorga.... en 't is zoo druk, zie je.... en hij zou komen vanmiddag."

Ze wendde haar gezicht af, haar tranen bedwingend door de boventanden in haar lip te drukken; hè, ze zouden vandaag over niets akeligs praten; ze zouden voor 't laatst nog eens een heelen dag samen gelukkig zijn.... en nou, nou dadelijk.... God, 't kon ook haast niet anders.... thuis

werd er alles voor ingericht .... iedereen leefde er naar haar engagement toe.... en zij....

„Moet je dus eerst naar je vriendin?" vroeg hij kalm, wars van aandoeningen op den vroegen morgen; en toen ze vluchtig-blozend knikte, viel 't hem weer op, hoe frisch en zuiver haar gezichtje was: met de oogen groot en een beetje treurig nu, de beweeglijke, welige mond, en de zachte lijn van haar rondende wangen. Alles was leven en impuls aan haar; het gebaren van haar kleine, gevulde handen, het oplichten en verkwijnen van haar snel-wegkijkende oogen; haar houdingen van onrust en angst, van verwondering, van verlangen nu.... ja, hij zág, hoe ze nu stil in zichzelf zat te denken: wat is hij vreemd; onze laatste dag.... en sámen in de coupé.... en hij kijkt me nauwelijks aan.... 't kón zoo heerlijk zijn.... o, hij houdt niet van me, zooals ik, die nu zit te wachten, met m'n hoed al af en m'n handschoenen uit....

Hij glimlachte naar haar, en legde langzaam hoed en stok in het net. Ze volgde gespannen z'n bedachtzaam bewegen, hing haar muziektasch aan den knop van 't portier, dat hij naast haar zou kunnen zitten. Maar hij, inert, en opeens koel, door de belachelijkheid van hun ontveinsde voorbereidingen, zette zich weer óver haar, zocht in z'n portefeuille tusschen bekende papieren om zich een houding te geven, en keek dan cynisch, kritisch naar haar verwonderd gezicht. „Waarom zal ik die wangen kussen," dacht hij nuchter,

„waarom zal ik dat stijve blouzetje kreukelen en dat haar in de war brengen? 't Is een lief kind; maar god.... waaróm zooveel opwinding provoceeren?"

Ze had zijn blik gevoeld; blik, die ze in haar spontane aanbidding niet begreep, maar instinctmatig haatte, omdat hij haar beleedigde in haar open onbevangenheid; en opstaande leunde ze 't raampje uit, smartelijk. „Kon ik vluchten," dacht ze starend, „kon ik zeggen: ik hou niet van je.... hij vindt me niet de moeite waard.... hij vindt me slecht, en 't is waar.... waarom is 't allemaal begonnen? hij is tóch anders, toch te deftig voor mij.... maar vandaag zie ik er toch lief uit en 't is voor 't laatst.... waarom wou hij me nog zien, als hij me eigenlijk veracht, omdat ik nu ga trouwen met een ander?"

Toen trok hij, half uit medelijden, omdat hij haar teleurstelling voelde, haar achterover op z'n knieën; en dadelijk bedwelmde hem de warme weelde van haar overgegeven vrouwelijkheid, zoende hij, zich zelf niet meer meester, haar wangen, haar lippen, haar hals, en de stijf gestreken blouse, die vaag naar zeep rook.

Ze liet hem doen zonder verzet, met de oogen gesloten; haar zachte armen lagen los om zijn schouders, haar hoofd rustte laag op zijn steunende hand. Opeens viel een haarkam met een tik op het koper van den grond neer; en, middenin een kus, zich den toestand realiseerend, liet hij haar

los, en kwam zij, verwezen, overeind, grijpend naar haar haar, dat dreigde neer te vallen, gladstrijkend de opbolderende blouse, de scheef-getrokken rok.

Hij zette zich weer tegenover haar, bang, dat de trein zou stoppen, vóór ze haar toilet weer in orde had gebracht; bij zich zelf knorrend: „Toe maar, zoo moet je maar beginnen; 'n heelen dag samen, en dan 's ochtends om tien uur al een vrijage van sta-vast.... Dat je niet wijzer bent tegenover haar onrust.... 'n vrouw hoeft niet te berekenen.... vooral niet een volkskind; maar jij.... een gentleman.... nou.... 't lijkt wel 'n boerenkermis...."

Licht ontstemd staarde hij de landen over. Zij zag er dadelijk zoo geëchauffeerd uit.... 't was wel mooi, zoo'n teere, gevoelige huid, maar 't hinderde hem toch, dat ze dadelijk.... Als ze nou met dien vent, — die zou 'er wel ànders zoenen. Beroerd, zoo'n kind! Maar hij kon 'er toch niet trouwen, had hij ook nooit gezegd.... Ze zou zelf niet willen, beweerde ze; want al hield ze veel van 'em, ze kon tóch niet goed met 'm praten.... kwestie van stand, hè.... 't was een nuance.... ze was toch heusch een heel net meisje, zag er altijd keurig uit; en toch.... Maar beroerd, dat zoo'n vreemde kerel.... ja, die hield nou heusch van haar; zóó, dat hij voor haar werken wilde, en narigheid met haar doormaken; anders dan hij in z'n egoïsme, die alleen de liefkoozingen, en al 't

lieve, zachte van zoo'n heel jong meisje aannam; en haar verder liet stikken.... Eigenlijk was hij een lammeling; god ja, zoo'n kind, dat zich nou maar goed moest houden thuis, onder dat engagementsgedoe.... hij had 'er wel vooruit gewaarschuwd, dat er misère van zou komen... Nadat hij haar een paar keer had thuis gebracht, had hij zich dadelijk terug willen trekken, omdat hij wel merkte, dat 't geen meisje was om 's een lolletje mee te hebben, maar zij, tóch.... Een bízónder meisje was ze, zonder eenige berekening, eenig kleín gevoel.... Ze had 'm aanbeden, ze had àlles gedaan, wat hij wilde. Goddank, dat hij tenminste niet méér had gewild, dan dit.... ze zou niets hebben geweigerd, ze maakte hem soms dol, met haar naïeve zinnelijkheid.... Zij had hem tot zich getrokken.... bah.... schoof hij nu nog de verantwoording van zich af! Een kind, dat niets van het leven kende, en haar vreugde zoo triestig boeten ging....

Er waren een paar dames in de coupé gekomen, en nu zijn oogen vol zachtheid naar haar toe gingen, viel 't hem op, hoe correct ze tegenover hem zat, hoe rustig-ingehouden ze op zijn kijken antwoordde, en toen begon te praten met een blanke stem, waarin niets dan vriendelijke beleefdheid klonk.

Natuurlijk, zij zou de levenscomedie óók wel leeren, ze had nú al iets overgenomen van z'n half gewilde, half onwillekeurige uiterlijke onbe-

wogenheid, dacht hij, onredelijk-wrevelig, terwijl hij een plan voor den dag met haar ontwikkelde: eerst naar de vriendin.... daar kon ze dan de muziektasch laten.... dan een briefje aan den pianoleeraar.... dan naar 't strand!

,,Nee, laten we dan eerst gaan koffiedrinken in onze pâtisserie.... En dan nog éven naar 't Mauritshuis.''

,,Voor 't laatst,'' dacht ze, achter elk zinnetje. Ze wou alles nog 's met hem samen zien: het wit-met-gouden kamertje, waar ze taartjes aten, het zomersche groen van den Vijverberg, de zalen met schilderijen, die hij haar had leeren zien en liefhebben.... Hij, die alles wist; die overal was geweest, en over alles iets kon vertellen.... Hij met zijn mooie stem, en zijn oogen.... En hij dééd alles zoo aardig, zoo lief-langzaam, en nooit onhandig of gek....

Toen de dames er uit gingen, keek ze éven, of er weer toenadering tusschen hen zou zijn, maar hij zei rustig: ,,Zet nu je hoed op, Atie; we zijn er dadelijk,'' en ze trok zonder 't bevel af te wachten ook de kleine, bruine handschoentjes aan.

,,Als hij niet wou, wilde zij ook niet,'' dacht ze trotsch.

De tram was stampvol in den zonnigen zomermiddag, en terwijl hij met Atie een plaatsje op 't achterbalcon zocht, zag hij een paar vrienden met hun verloofden, groette eerst gegêneerd, maar

zoodra hij de onderworpen-verlegen uitdrukking van haar gezicht zag, keek hij nog 's terug, driest en doordringend; hij zou doen, wat hij wou.... 't was geen kwaad, 't was geen schande.... en Atie was 'n beeldig dametje zoo, in haar alleen wat te voorzichtig gedragen lichte kleeren, met haar mooie krulhaar onder den kleinen hoed uit, en haar kordate houding van vooruit-moetend meisje.

,,Lekker, hé?" lachte hij, toen ze den beboomden weg langs gleden; maar haar oogen vroegen nog zorgelijk, of hij vervelend had gevonden van die vrienden, bleven wat triest, al scheen de blauwe hemel er in. 't Was ook zoo'n gekke verhouding, hè.... van elkaar houën, en dan toch geen plan hebben om te trouwen samen; — ze kon zich best begrijpen, dat hij daar niet aan dacht. God nee, met pa en moe.... ze zou 't zelf ellendig vinden.... en toch.... Hij had dadelijk gezegd, dat ze 't niet moesten doen.... maar als je nu toch van elkaar houdt, waarom zou je elkaar dan niet zien? En als je elkaar dan veel liefs geeft, en niemand verdriet doet.... Ach, alles ging zoo anders, als je dacht.... Waarom keek iedereen, of ze een ring aan had?.... Nu hád ze er bijna éen, van een ander....

Er was geschuifel op 't achterbalcon van menschen, die er af wilden, en even kwam hij vlak naast haar. Zij rook zijn vage parfum, zij zag even, heel dicht bij, zijn gladde gezicht, en huiverend hoopte ze weer: waarom zou dit nu voor 't laatst

moeten zijn, waarom zou ik nu moeten trouwen? Ik ben nog jong; ik wou nog zoo graag wat.... geluk....

Verwachting, die éven later, aan de vlakke zee weer insloeg; vader's salaris ging achteruit, hij kon er niet meer zoo allerlei bìj doen.... haar muziekstudies, ach, 't had eerst méér beloofd; en nu was ze nog mooi, zei Moe, maar hoe gauw .... en hij hield van haar, en 't was 'n nette man, met een ordentelijke positie....

Het denken teekende scherpe lijnen om haar mond, die haar ouder maakten, en toen ze aan 't rustiger strand waren gekomen, vroeg hij liefzacht: „Wat peins-je, pop?" met zijn hand op haar arm en zijn oogen vol ernst.

„Narigheid," zei ze stroef. „Allerlei leelijke dingen. Ik voel me soms zoo slecht. Nee, ik weet wel, dat jij dat niet vindt. Maar dat hìj nu van me houdt, en dat ik hier...."

Ze durfde niet verder, keek hem hulpeloos aan. Maar hij trok haar naar de duinen, heesch haar op aan zijn stok, en toen ze hijgend op den top zaten, zei hij alleen: „Denk er niet over. 't Is voor 't laatst. Je hebt een heel leven om 't aan hem goed te maken; terwijl wij...."

Toen keken ze zwijgend samen over de zee.

„Wat is 't licht, hè?" zei ze eindelijk, de oogen sluitend voor den glans.

„Zullen we terug gaan, en vlak aan zee 'n stoel nemen?"

Ze weifelde even; ze zaten zoo hoog, zoo veilig en vredig; en daar tusschen de menschen met hun klein gedoe, zou haar kleine denken weer beginnen. Maar toen hij haar optrok, en even tegen zich aan hield, kwam opeens 't besef van de heerlijkheid van zoo'n heelen dag samen buiten over haar, en in jeugdigen overmoed, holde ze met groote stappen het duin af, en recht door tot de zee, waar ze 'm lachend stond op te wachten, speelsch z'n arm greep, en naast 'm voorthuppelde als een kind.

De laatste uren niet bederven door denken in de toekomst! dacht ze moedig. Kome wat komen moet.... ik wil nu genieten! Nu is 't heerlijk!

„Otto!" zei ze zangerig, „Otto, dàg! Ik vind 't zoo dol! Een héélen dag. De zon staat nog zoo hoog en als 't donker wordt zijn we hier nog, en dan wordt alles nòg mooier. En niemand weet, dat ik hier zit!.... Zoo dol," herhaalde ze nog eens, minder overtuigd, want alle vreugde scheen te raken aan een wreede pijn, en haar oogen straalden en vulden zich onverwacht met tranen....

„Otto, ik hoùd zooveel van je," fluisterde ze nog, vlak bij de drukte, toen ze zijn arm alweer had losgelaten.

„Atie," antwoordde hij alleen, beklemd. 't Was tóch een beroerde rol, die hij speelde, dacht hij, terwijl hij hun stoelen naast elkaar kantelde.

Ze hadden 'n heelen tijd in de stoelen zoo'n beetje zitten suffen, moe van licht en menschen-

gewemel. Eigenlijke gesprekken hadden ze zelden gehouden, soms praatte hij lang achtereen, luisterde zij in devote aandacht; maar zoodra hij haar er in had willen betrekken, haar ook eens een meening had willen laten zeggen, had ze zich coquet, plagend, lachend verweerd, daarachter verbergend haar groote schuchterheid, die elke uiting van haar gevoel terugdrong, wanneer ze met woorden moest geschieden; slechts overwonnen, als ze met gesloten oogen vlak bij hem was.

Nu waren beiden te down om veel te zeggen. Ze zaten elkaar stil te bestaren, langzaam-weg, en er was een verwondering in hen, een vage droefenis, omdat ze veel en innig waren samengeweest, en nu voor 't laatst.... tóch wat wísten ze van elkaar's leven?

Wat wíst zij van de gedachten achter zijn hooge, rechte voorhoofd?

Wat wíst hij van haar gevoel, dat, omsluierd, droomde in de diepten van haar oogen?

Feiten van haar omgeving thuis, met de rumoerige broertjes en zusjes; van zijn weelderig, zorgeloos en eenzaam studenten-bestaan, hadden ze elkaar gauw genoeg verteld, met opgeluchte breedsprakigheid de benauwend-volle stilten van hun eerste ontmoetingen vullend.

Maar hun dieper zieleleven, waar het beeld van de ander zoo'n ongewone plaats was komen innemen, hadden ze elkaar bijna steeds verborgen, beide bevreesd voor pijnlijke conflicten, als ze de

zonderlingheid van hun verhouding te scherp gingen realiseeren.

„Wat ben ik voor hem, wat ziet hij in mij?" dacht ze telkens peinzend, „en heeft hij verdriet, dat 't nu bijna uit is?"

„Hoe zal ze aan dit jaar van haar leven terugdenken?" verontrustte hij zich, „hoe zíet een meisje zulke dingen? Hoe zíet 'n meisje een man? En hoe ziet dit geheimzinnige wezentje, met haar schuchtere hartstochtelijkheid, mìj?"

Het was een kleurloos uur van den dag, en beide waren moe. Wel flitste éven door haar gedachten: den laatsten dag — en wij genieten niet.... Maar ze schikte zich gewillig naar de stille triestigheid van het langzaam leeger wordende strand, en met zijn stok figuurtjes trekkende, dacht ze, dat dít nu zeker oud worden was.

Pas in 't lichte restaurant leefde hun stemming weer op. Er waren bloemen; er brandden aardige electrische lampjes, en toen ze, lekker gewasschen en met opgekamd haar, de zaal binnenkwam, waar hij aan een hoektafeltje de spijslijst zat te bestudeeren, kreeg ze opeens 't gevoel, dat ze tóch getrouwd waren.... leuk; ja man.... nu zitten we aan tafel; zal ik brood snijden, man?.... smaakt 't je; heb 'k goed gekookt?

Ze lachte stil om haar eigen fantazietjes, terwijl hij een uitgebreid menu samenstelde. Ze moesten maar eens goéd eten, hè? je kreeg honger van de zee.... en dan wijn, wou ze witte

of roode? En straks koffie op 't terras....

Ze dronk, om het genot telkens even aan te stooten en elkaar dan lachend aan te kijken; ze liet zich van alles door hem bedienen met haar grappig airtje van verwend kind. Maar toen 't fruit kwam, pelde zij zijn noten, verdeelde de appels en zocht het mooiste voor hem uit.

Toen stak hij z'n cigarette op, en dronken ze langzaam hun koffie, neerkijkend op de donkerende zee. Er was een wijde vrede in hen, om den langen, lichten dag, die achter hen lag, en omdat ze nog niet aan het einde wilden denken. Droomerig leunde ze haar hoofd op haar handen, glimlachte soms vaag, als ze zijn oogen langs haar voelde. En hij, weggedoken in z'n lagen stoel, dacht alleen: ,,Dít uur, dít uur; de zegen van dit uur," al maar herhalend die woorden, waarin zijn zwevend-gewijde stemming uiting zocht.

Opeens, als met een schrik, stak de wind op uit zee; de golven sloegen het strand met doffer klank, en het bewustzijn van duisternis deed beide schichtig met de oogen knippen.

,,God; hoe laat....?" zei hij schor, zijn horloge uittrekkend, ,,lieve hemel, Atie, 't is hoog tijd voor den trein." En hij greep haastig haar mantel.

Maar zij was te ver heengedroomd in onbezorgde gelijkmoedigheid.

,,We zouden immers nog wat langs de zee loopen," zei ze verwijtend. ,,'t Strand is nu zoo

bleek en stil.... we zouden toch eerst nog van 'n hoog duin naar de maan kijken."

,,Maar dat is nu onmogelijk, ja, 't is jammer, maar 't gaat niet, Atie, kind," dreef hij haar voort, ,,we zijn op 't nippertje; als de tram niet wat doorrijdt...."

Het werd een strak-gespannen tocht; hij, belangstellend, controleerde bij iedere halte, hoeveel tijdverlies 't gaf, hoeveel minuten hun nog restten; zij, indolent, omdat die trein hem zoo heelemaal van háár aftrok, voor 't eerst dien dag de dingen om haar heen ziende, zonder den blijën luister van hun liefde, streek mat haar gekreukte feestkleeren glad, voelde zich zielig en gewoon tusschen gewone menschen zitten.

Pas op 't perron, toen ze langs den gereedstaanden trein liepen, vond ze zijn volle aandacht terug.

,,Is er nu geen één leege coupé? Hè, ik zou zoo graag alleen met je zijn!" fluisterde hij ongeduldig, zijn arm door de hare.

Schuin tegenover een ouden heer stoomden ze eindelijk het station uit. Hij had haar handschoentjes in zijn hand genomen, en drukte ze zacht tegen zijn mond. Die schuchtere teederheid, dat weeke lieve, waar zij zelf haar zoetste weelde in vond, — te zien van hèm, overstelpte haar met een nieuw, ongehoopt geluk. Ze borg haar hand voorzichtig in z'n jasplooien, en wachtte, tot ze de zijne gevonden had. Zalig reed ze door de donkere

wereld, met een diepen glans in haar oogen.

En wéér zat hij suffend te denken, met z'n oogen op haar verheerlijkt gezicht. Een vrouw.... hoe vóelt een vrouw? Wat een wereld van sereene vreugd en perverse rücksichtlosigkeit bergt dit kind achter haar lichtende oogen. Hoe zacht en lief leeft ze in dit oogenblik, en hoe listig zal ze straks haar rol te spelen weten in dat andere milieu.... 't Moèt; door míjn schuld moèt ze zoo, en ik heb 't laatste recht te verwijten.... Maar hoe is ze in staat haar vrede te redden in deze ellende, die ik maar gedeeltelijk kan doorzien?

Het oude heertje stapte uit, het portier werd weer dicht geslagen. „Over vijftien minuten zijn we er," zei ze zacht, en lachte veraf en geheimzinnig.

Toen vergat hij alles, wat hij even te voren moeizaam had overpeinsd voor de weeë heerlijkheid van voor 't laatst, voor 't laatst dit kind voor hem alleen te hebben, voor 't laatst de zachte armen, en de lippen zonder verweer; voor 't laatst de overgegevenheid van haar gesloten oogen, de geur van haar jeugd, de weelde van haar gezonden bloei.... Hij stortte zich op haar, met begeerige handen haar wangen en hals betastend; hij zocht met zijn lippen koortsig over haar heele gezicht; hij had een gevoel, alsof ze groeide, alsof hij alles van haar tegelijk omvatten wilde, en het niet kon; alsof hij al 't lieve niet zoo gauw kon streelen... en weg moest, zonder een afscheid van elk bekend

plekje genomen te hebben.... Eindelijk vond hij haar lippen in een langen zoen; hij hield haar hoofd in z'n handen, en voelde, hoe het haar losviel langs zijn vingers; donkerder rommelde de trein, de ceintuurbaan over, dicht bij 't station al.

Toen richtte ze zich opeens op, bleek, en strak van nieuwe beslotenheid. Voor 't spiegeltje stak ze haar losse haar weer op, energiek bevestigde ze haar hoedje; en draaide zich weer naar hem toe, smal en treurig, maar heel lief in haar nederige openheid: „Wil je nu.... Otto.... wil je nu alleen maar onthouden.... alleen nog maar aan me denken, zóó, als 't was, als 'k lief was.... niet als 'k koppig was, of ongeduldig."

Haar oogen werden zwaar; hij wist geen antwoord. 'n Gevoel van schuld, van naamloos zelfverwijt, van weemoed, en walging om z'n houding beklemde z'n keel.

Hij kon alleen haar kleine, witte handen nemen, en ze voor 't laatst even, eerbiedig, aan z'n lippen brengen.

„Kind, vergeef me, kind.... kind," vond hij slechts.

. . . .

„Ik heb m'n muziektasch vergeten te halen," zei ze dof, toen ze op 't plein stonden, „nee, 't hindert niets. 't Is toch nooit meer noodig."

„Wil je eerst nog een endje loopen?" vroeg hij deemoedig.

„Nee, waarom? Ga nou maar, gá maar, toe nou.."

En hij zag haar kort-snel de tram instappen, wegrijden hel in 't licht, met haar strakke oogen, die zich over niets meer schenen te verwonderen.

Zoo bleef ze dien avond thuis, als onttrokken aan de dingen, die om haar heen gebeurden; zoo bleef ze dien heelen nacht, met haar handen, heur haar om haar verlangende gezicht, om voor 't laatst z'n geur in te drinken, om voor 't laatst zijn liefde te beléven.

En den volgenden ochtend, in het bleeke licht, bleek als een verregende bloem, vond ze de kracht om te lachen, met smartelijk-moeë oogen, tegen den man, dien het leven haar tegemoet had gevoerd.

IMPASSE

IMPASSE

CHICHTIG had ze de juffrouw in den winkel even gegroet, stommelde nu haastig de donkere trap op. Telkens weer klopte angst in haar keel, dat iemand haar juist het huis zou zien ingaan, — dat er gepraat zou worden; ach, immers tòch niet: 't was toch haar zwager, zouden de menschen zeggen; — maar zelf moest ze anders doen, rustiger, fierder, niet insluipen als een dief, die vreest voor ontdekking. Haar eigen houding was van zooveel gewicht; zou ze vroeger hebben kunnen gelooven, dat ze zoo logisch, zoo van-zelf-sprekend, zoo van uur tot uur en bijna zonder nadenken, zonder dwang zou leeren veinzen, leidend haar dubbel-leven zonder aarzeling, zonder wroeging en, bijna, zonder pijn? Ja, als 't moèst; als je liefhadt....

Op het donkere, stille portaal, waar een klein-brandend gas-vlindertje 'n troosteloozen schemer-schijn wierp, trok ze zacht en behoedzaam haar overschoenen uit, knoopte los den druipenden regenmantel. Hij moest haar niet nu al hooren; ze

voelde zich zoo onbehaaglijk in dat natte goed; en terwijl ze de jas aan den kapstok uithing, voorzichtig eerst verhangend zijn hoed en handschoenen, dacht ze weer even: wat triest toch, hier zoo alleen te wonen, in zoo'n donker bovenhuis, als je 't zoo anders gekend hebt.... Wat triest toch, nu thuis te komen van je werk in zoo'n donker gangetje, in een leege kamer; zoo eenzaam, alsof je nog student was; — maar zonder de vrijheid; zonder vrijheid....

Even, voor 't kleine spiegeltje van den borstelhanger, streek ze haar mat-blond haar glad, onder den fluweelen hoofdband, monsterde kritisch haar smal, bleek gezichtje, dat alleen te leven scheen in de donkere oogen, die weemoedig en wat extatisch waren; — dan, met 'n blij zichop-richten, keerde ze naar de deur, tikte vier korte tikjes, met den nadruk op 't laatste: „het Schicksalmotief," dacht ze met een glimlach; maar hij had haar hand niet herkend, riep wat gemelijk: „Ja," en pas haar schuchter binnenkomen deed hem opzien, ópspringen, blij-verbaasd.

„Lize," zei hij, zacht en innig, terwijl hij haastig haar handen nam, en ze kuste. „Wat een verrassing! Ik zat zoo te suffen.... Mijn meisje," en glimlachend streek hij over haar oogen, speelde even, belangstellend, met het nieuwe dasje, dat ze droeg, draaide aan haar ringen, legde z'n arm om haar schouders, en trok haar dan, met eerbiedige teederheid, naar zich toe. Haar oogen

straalden; bijna plechtig bood ze hem haar strakken, langverbeten meisjesmond. Dan zag ze niet langer; met 'n kort zuchtje van voldaanheid liet ze haar oogleden vallen, en bleef in z'n armen, zonder een beweging, willoos en loom als in een droom. Dát was altijd haar heerlijkste oogenblik, als ze pas weer bij elkaar waren; z'n rustelooze, zoekende vreugde eerst, bij de onverwachtsche verrassing; de schuchterheid, waarmee hij haar naderde, alsof hij telkens weer opnieuw haar veroveren moest; en eindelijk 't oogenblik, dat hun lippen elkaar vonden, éven een zoekend elkaar beroeren en dan samensluitend in alles-prijsgevende zekerheid....

Ze had gewankeld, en hij wilde haar meetrekken naar de sofa; maar zij, in verwarring zich afwendend, vond op het buffet allerlei dingen te schikken, en toen hij haar naderde, weerde ze zachtlachend hem af.

„Even, Hans. Je juffrouw heeft alles weer door elkaar gerommeld. Hè, heb je nu nóg kersen? 't Lijken wel krieken zoo zwart; en die leverworst ziet er ook verdacht uit; bepaald niet van 'n goeie winkel."

Hij kuste haar hals: „Toe nou, lieveling, wat geeft het? Je bent er maar zoo kort.... Laat die huishoudelijke zaken nu maar rusten...." En terwijl hij haar zoo beredderen zag, even opentrekkend de laden om z'n zilver en z'n servet goed te inspecteeren, zijn glazen critisch ophoudend tegen

't licht, om te kijken, of ze wel helder waren, ging opeens de gedachte door zijn hoofd, dat ze nu weer deed net als vroeger, toen hij haar altijd beschouwde als een stil, toegewijd, een beetje devoot meisje, dat thuis voor iedereen lief en behulpzaam en hartelijk was, maar zonder veel persoonlijk gevoelsleven of persoonlijke charme.

Overschaduwd, overschitterd was ze door haar bloeiend, levendig, ongedurig, nukkig jonger zusje, die eigenlijk nooit lief, nooit echt hartelijk of rustig-vertrouwelijk, maar altijd onbeschrijfelijk bekoorlijk en fascineerend was geweest, met haar beweeglijk, telkens weer nieuw gezicht met de onrustige, flikkerende oogen en den verachtenden, smachtenden mond.... Hij had haar aanbeden, hij had haar getrouwd; en hatend, aanbiddend had hij drie vreeselijke jaren met haar samen geleefd; geplaagd, veronachtzaamd, geliefkoosd en verstooten; tot haar altijd opgezweepte onvoldaanheid was geëindigd in een zenuwziekte, die haar van tot-wanhoop-drijvend-verleidelijk — beklagenswaardig-afstootelijk had gemaakt. Hij kón haar nu bijna niet aanzien; geen redeneering overwon zijn walg. Als alles ééns goed tusschen hen was geweest, — hoe eindeloos teer zou zijn mededoogen, hoe sterk en moedig zijn geduld zijn gebleven; hoe zou hij haar hebben willen troosten in haar vereenzaming, en al 't afzichtelijke van haar willooze zenuwaanvallen hebben genegeerd in z'n liefde.

Maar de lange marteling van zijn huwelijk had hem verbitterd. Hij wrokte, dat die onrust, die hem eerst zoo bekoorlijk en toen zoo daemonisch had toegeleken, niets bleek te zijn dan zieke wil, ziek zielsleven. Het verzachtte hem niet, het weten, dat zij eigenlijk geen schuld had. Hoonend brandde hem 't gevoel van belachelijkheid, dat hem jaren had geboeid en verbaasd en rampzalig gemaakt, wat hij met z'n wil had moeten beheerschen; waar hij in elk geval bóven had moeten staan, zooals de gezonde staat boven de zieke.

In het vereenzaamde huis, waar hij niets dan schrille herinneringen vond, had hij niet willen blijven, en, als een jonggezel, was hij getrokken op kamers, een eindje buiten de eigenlijke stad, waar hij rustig zou kunnen wandelen en werken. Als een jonggezel, ... maar met telkens er tusschen door de ellendige bezoeken aan dat wrak van een mensch, wrak van een vrouw, die daar ergens in een gevangenis van welwillende maar bijna hopelooze zorgvuldigheid, haar jammerlijk leven uittreurde; als een jonggezel, maar zonder toekomst, zonder verwachting, met zelfs geen enkele lieve herinnering. ,,Een sterk gestel," zeiden de doctoren; en ,,onmógelijk is 't niet, dat er beterschap komt."

Hoe zou hij hopen? Hij leefde in kluisters, hoe irreëel ook. Hij wàs gebonden, al was 't maar door een papiertje, door een schijn, door 'n formule.

Toen was 't zusje weer in zijn leven gekomen, 't zusje met haar smalle, bleeke gezicht van devoot nonnetje, en haar extatische oogendonkerten. Zij was de oudste, maar ze leek veel jonger, omdat ze zoo tenger was, en zoo stil-verwachtend keek altijd. Ze was zacht en pretentieloos om hem heen geweest, terwijl zijn heele huishouden werd opgebroken; in den chaos van schrijnende herinneringen had zij bescheiden maar moedig rondgetast en orde gebracht. Hij had de weldaad gevoeld van haar bedachtzame zorgen, hij was haar dankbaar geweest, omdat ze in alles zoo anders was dan haar zuster; zoo vredig, zoo volhardend, zoo altijd gelijk; en als ze soms gebruikte dezelfde woorden, familiegewoontetjes, die hem altijd vreemd waren gebleven, dan klonken ze toch heel anders, en wondden hem niet. Ze wekte geen verlangen in hem, hij dacht aan geen liefde; hij was moe en gebroken; bij háár vond hij troost. Als hij zat te schrijven, en ze moest hem storen, had ze de gewoonte stil achter hem te komen staan, en even haar hand op z'n schouder te leggen. En hij wende er aan dan z'n hoofd achterover te leunen tegen haar zachten arm; zóó te luisteren naar haar bezwaren, raad te geven, wat ze moest doen. Ze had 't altijd koud, mager meisje, en als ze boven op den zolder in oude kisten had gerommeld, en verkleumd beneden kwam, warmde hij haar kleine handjes in zijn groote, sterke, gezonde handen; en hij vond 't prettig, als ze dan 'n beetje

naar hem toeboog, rustig doorpratend met haar lieve, eentonige stem.

Maar meestal was zij 't toch, die gáf, die zorgde, voor hem, groote, forsche kerel, met die wijde, àlwijze moederlijkheid, die de kern van haar wezen was. Als ze 's avonds nog wat aan zijn goed had geredderd, en bij hem kwam voor de kus van broer-en-zuster, die ze met elkaar gewisseld hadden al de jaren door, dan kon ze in die ergste, eerste dagen z'n hoofd zoo koesterend in haar armen nemen, en zoo innig erbarmingsvol tegen zich aandrukken, dat hij tranen van zelfmeelij naar z'n oogen voelde wellen. Verlegen, backfischachtig blozend onder de minste plagerij had hij haar altijd gekend; en nieuw als een wonder was hem de vrijmoedige ernst, waarmee ze haar teederheid over z'n leven stortte.

Hij had haar soms spiedend aangestaard, vol argwaan. Hij was cynisch geworden tegenover vrouwen, dacht hij; hij vertrouwde ze niet meer. Hij wantrouwde een argeloosheid, die geen moeite deed om zich waarschijnlijk te maken; hij wilde op z'n hoede zijn; maar telkens stond hij ontwapend. Want met al de onbewuste kracht van een jaren in-droom-gehouden hart, met al de rücksichtslose spontaneïteit van een niet gecontroleerd, niet nagerekend, niet erkend gevoelsleven, had ze haar liefde aan hem weggegeven, in duizend lieve kleine zorgjes, vriendelijke bedenkseltjes, zachte liefkoozingen; zonder berekening, zonder

eigenlijk besef, zonder innerlijke verwarring....

Hij glimlachte, terwijl hij haar nu in de kamer zag rondgaan, couranten opbergend, bloemen verschikkend, heelemaal verdiept in haar prettig huisvrouwelijk gedoe. Nee, dacht hij, bitter een beetje; vertroebeld was haar zieleleven niet, en eigenlijk was in haar niets van een amante. Naïef overgegeven aan zijn eerste omhelzing, was ze altijd gauw voldaan, liep dan maar prettig door zijn kamer te zorgen, op te ruimen; streek 'm eens even over zijn haar, als ze vroeg naar zijn kleeren, en of ze nog boodschappen voor hem kon doen.... Huisvrouwtje was ze, op en top, en haar liefde bloeide slechts op in kleine diensten, kleine vriendelijkheid; zonder heftigheid leefde ze van de ééne lange gedachte: wat ze nu nog eens voor hem kon doen . . . O, was het geen bittere ironie van het lot, dat zoo'n meisje, geboren moeder, altijd-goedgehumeurde verzorgster van 'n gezin, liefhebbend vrouwtje, in verborgenheid haar blank-warm leven uitlevend aan blije kinderwiegjes in vertrouwelijke kamerbeslotenheid; — dat zóó'n meisje hèm moest vinden en liefhebben, hem, nu hij gebonden was, gebonden en veroordeeld; hem, die toen hij vrij was, geen oog voor haar had, die haar kinderlijk lijfje, haar „taille plate de femme dévouée" dikwijls stil had bespot, omdat hij door zooveel lokkender schoonheid was verblind....

„Lize," riep hij schor. Het was er weer, 't ellendige zelfverwijt, dat hij haar niet aan zich

mocht binden; dat hij haar liever ván zich stooten moest, haar gedachten met geweld, met bruut ingrijpen 'n andere richting geven.... Was ze niet lief, zooals ze nu naar hem toekwam, met dien lach, die eigenlijk te stralend was voor haar stil gezichtje, maar die ze zich had aangewend, als hij somber keek.... Had ze geen recht op een vól leven?

„Lizeke," zei hij weer, z'n handen zwaar op haar schoudertjes. „Kindje, ik verwijt me...."

Haar oogen werden week. Het roerde haar zoo, als hij sprak tegen haar, als tegen 'n kind. Ze was zeven-en-twintig, en jaren, jaren lang had ze zich oud en wijs gevoeld, ernstig; en wel opgewekt, maar nooit jolig en nooit een kind. Dit was zoo nieuw, zoo zalig, en van zoo'n vreemde weemoedigheid. Hij was groot en zoo sterk; meestal toch leek hij háár jong en hulpbehoevend, maar dan ineens brak z'n stem in verteedering om háár. Dat was zoo'n heerlijke wisseling, altijd mooi, en altijd wonder....

„Wat?" vroeg ze zwak, met één vinger strijkend over zijn das, bedachtzaam langs de strepen.

„Je bent nog jong.... je bent 'n heel lief meisje, Lize.... Je bent stil en bescheiden; je valt niet op, het is bij jou geen coup de foudre.... maar wie je beter kent, moet van je houden, heel veel.... Je bent zoo lief...."

Ze lachte zachtjes. „O, daar ben ik blij om.... Jij kent me beter, dus jij moet van me houden?"

„Lieveling," zuchtte hij, even kussend haar voorhoofd. „Begrijp je me niet? Ik heb 't je al zoo dikwijls gezegd. Het drukt me. Ik heb geen recht op je. Ik ben gebonden, en jij denkt aldoor aan mij. Je moet aan je zelf denken. Je moet nog leven. Je kunt gelukkig worden. Ik wil je niet in den weg staan: ik kan niets voor je zijn."

Ze dwong weer haar gezichtje tot dien lach, die te stralend was; ze gooide haar hoofd wat overmoedig achterover.

„Als je dat nu eens aan mij overliet," blagueerde ze plagerig. „Je zegt zelf, dat je geen recht hebt; lááát me dus doen, zooals ik wil."

„Je wilt niet ernstig zijn," verweet hij. „Er kan een ander komen, die je álles kan geven; een ander, die je tot z'n vrouw maken kan. Je moet je vrij voelen. Nee, ik heb geen récht op je; maar ik voel wel verantwoording."

Nu werd ze zacht; bewogen door z'n trieste oogen, troostte ze lief en moederlijk: „Hoe dikwijls moet ik 't je nu nog zeggen, jongen, dat ik nog nooit zoo gelukkig ben geweest, als nu ik voor jou mag zorgen. Als er iets verdrietigs in m'n leven is, dan is 't alleen, dat ik niet méér voor je kan doen. En nu wil jij, maar altijd weer, om mij gelukkig te maken, me heelemaal van je wegsturen. En waarom? Ik bèn immers vrij; ik kom bij je, omdat ik 't wil; ik ga weg, omdat ik moet. Ik ben vrij; en ik houd alleen maar van je...."

En terwijl ze heel ontroerd was, lachte ze hem

weer toe, met haar extatische oogen, die vochtig glansden. „Heusch, ik zal je alleen laten, zoodra als ik 't kán," spotte ze innig, en zich afwendend wilde ze z'n schrijftafel gaan opruimen. Maar nu trok hij haar met 'n ruk naar zich toe.

„Loop nou niet weg, liefste, kindje, mijn meisje," fluisterde hij hevig, „ik hou zoo van je. O, ik kàn niet buiten je. Lieveling, lieveling."

Op de sofa boog hij haar hoofd achterover; wild zoende hij haar langs den rand van haar haar, waar haar voorhoofd vol teere, blauwe adertjes was; hij zoende haar slapen, haar fijne neus, en de koele, smalle lippen, die zich niet verweerden. Hij voelde haar klein, koud handje langs zijn heeten nek, en haar vredige maagdelijkheid hitste fel aan zijn wanhopig begeeren; hij stortte naast haar op den grond, omvatte kreunend haar knieën, en terwijl hij z'n hevig gezicht, verwilderd, met voorover vallend haar heftig neerbonsde in haar schoot, wist hij aldoor óver zich de sereene kalmte van hare oogen, vol zacht meelijden.

Zij kénde die aanvallen van hartstocht bij ondervinding en te voren, of bij terugdenken, vreesde ze ze soms. Maar het oogenblik zelf was ze niets dan teeder medegevoel; voelde ze slechts het verlangen zijn vertrokken gezicht te verbergen aan haar borst, en z'n haar liefkoozend te streelen, tot hij weer rustig was. En terwijl hij woedde, en haar ineens van zich afsmakte, als een ding, waarvan hij walgde, hield zij al gereed haar armen,

om dadelijk zijn schaamte in te troosten. Ze zag hem rillen, als een ziek kind; hij keerde zich om, en bedekte z'n gezicht met z'n handen.

„'t Is moordend," zei hij alleen, heesch.

Smartelijk brak in haar iets open. Dit was een verdriet, dat zij niet kende, dat ze niet begreep, en dat ze hem telkens wéér aandeed; een schande, een vernedering, die ze bracht over z'n hoofd, en waarbij ze hem niet troosten kon. Had hij haar niet van zich afgeworpen, alsof hij haar verachtte? Moést hij niet haten, als ze hem telkens weer buiten zich zelf bracht? O, hij, hij deed, of hij haar iets schuldig was; maar zij was gelukkig, met wat ze had; zij voelde den gloed niet, die hem verteerde, en als 't een enkele keer had geschenen, of er een vonk naar háár oversloeg, dan had ze zich met radelooze kracht uit z'n armen losgeworsteld en was verbijsterd weggesneld. Maar bijna altijd was ze gebleven, moederlijk-bezorgd alleen, met haar armen om z'n heet-wordend hoofd, met de sussing van haar kleine zoentjes, en de beschutting van haar borst, als hij tot zich zelf kwam in schaamte en berouw. Maar dat vroég hij niet; hij vroeg andere dingen; hij wàs geen droomerig meisje; een kèrel was hij, die niet zoo stil blijven kòn....

Langzaam kriebelend druppelden de tranen door haar vingers; ze durfde zich niet bewegen, bang, dat hij zich omdraaien zou. Hij stond daar nu met zich zelf te vechten, en zij kon hem niet

helpen er bij, zij maakte het juist erger, en of ze nu al wat in z'n kamer verschikte of z'n goed heel hield; dat beteekende allemaal niets bij dit....

Hij hoorde 'n gesmoord snikje; verschrikt knielde hij weer bij haar neer, nu heel rustig en eerbiedig.

„Liesje, meisje, het spijt me zoo; ik ben zoo'n ruwe kerel; ik ben zoo grof. Toe, kun je 't me vergeven.... Ik meende niets kwaads. Ben je zoo geschrikt van m'n heftigheid? 'n Ellendeling ben ik; nou maak ik je aan 't huilen; terwijl ik je zoo dankbaar voor alles ben, zóó dankbaar...."

„Ach welnee," weerde ze af, met een akelig schrei-haaltje in haar stem, dat hem éven aan z'n vrouw herinnerde. „Ach, welnee.... je bént niet dankbaar, en ik zou ook niet weten waarom. Wat kan 't je schelen, of ik altijd aan je denk, en altijd voor je bezig ben? Wat helpt 't?.... Nee," zei ze, ineens vreemd-kalm, terwijl ze 'm met haar arme, roode oogen aankeek, „je verstand zegt, dat je me dankbaar moet zijn; en daar troost je me mee, als je rustig bent. Maar als je even niét denkt, als je diepste zelf zich uitjammert, dan zeg je, dat 't moordend is, dat ik je vermóórd...."

„Lieveling, hoe kùn je denken?" stamelde hij verwezen. „Jij, zoo zacht, zoo goed, zoo opofferend...."

Ze maakte 'n gebaar, dat hij zou zwijgen.

„Ja, natuurlijk, en ik heb me verbeeld, dat dat genoeg zou zijn. Je praatte maar altijd over wat ik moest missen, en ik hoopte, dat ik jouw leven

vullen kon.... Als je een meisje was.... Maar je bent anders.... O, en ik word radeloos, als ik aan jou denk; aan de zinneloosheid van je verlangen, van je liefkoozingen, elken dag weer opnieuw, en nooit...."

,,Lize, Lize," kalmeerde hij bijna bestraffend; en terwijl hij op haar neerkeek, viel 't hem weer op met verbazing, hoe 'n kind ze was in haar simpel begijne-japonnetje, met haar jong, matblond haar en haar profieltje van bedroefde madonna. Hoe had hij daar straks zich zóó kunnen laten gaan; het kind zat daar, als uit den hemel gevallen, met haar donkere oogen vol treurig inzicht.

,,Ik begrijp 't heel goed," zei ze stug, en bijna bitter. ,,En 't helpt niet, of we er over praten, want 't ís niet anders. Ik ben immers een jong meisje van nette familie. Die staat overal buiten; die leeft eigenlijk niet.... Die wordt gerespecteerd. En daarom mag ik alleen maar je kristalschaaltjes sorteeren; en doe ik goed, als ik jou.... als ik, die van je houd, al ben ik een meisje, jou daar laat liggen en kreunen, als .... een beest." Haar stem brak in een snik. ,,Ik schaam me zoo," schreide ze stil aan z'n schouder, ,,je weet wel, dat ik niet anders kan zijn. Ik ben zoo opgevoed; ik zit er in vast. Maar ik schaam me zoo over die zedigheid,.... 't is zoo wreed."

,,Zal ik nu maar niet weer terugkomen?" vroeg ze nederig.

„Ik ben zoo bang; ik zal je weer pijn doen. Ik wíl het niet; ik wíl het niet, dat je om mij verdriet hebt. Alles, wat je geeft, is 'n genade, die ik nauwelijks aanvaarden durf. Je bent te goed voor me," weifelde hij.

„Nee, nee.... ik ben te weinig; maar dat is nu zoo, eenmaal. Zal ik wegblijven?"

En terwijl hij haar kuste met zooveel eerbiedige teederheid, alsof hij wezenlijk geloofde, dat 't om een afscheid ging, en zij vol weemoed rondblikte in de haar-zoo-lief-geworden kamer, wisten beide diep-in zich, dat ze elkaar niet verlaten zouden, voordat al het leed, dat deze droef-gedragen liefde inhield, doorleden zou zijn.

AFSCHEID

AFSCHEID

DE handen al vol ribes en helroode pyrustakken bleef hij nog even peinzend staan bij den magnolia-boom, waarvan de blanke bloemen onbeweeglijk in den laatsten gouden avondgloed stonden; de teere rose strepen waren als de blos van een bloedarm gezicht, en aan de punten waren de blaadjes éven verschrompeld en bruin, van de te koude nachten, die ze nog hadden moeten verduren.

,,Heelemaal gaaf zijn ze nóóit,'' dacht hij, tóch weer even teleurgesteld, bij de herdenking, hoeveel jaren hij nu al héél, heel vroeg in de lente, hier gestaan had, en in vreugdige afwachting 't herleven van den boom, 't zwellen van de knoppen had bespied; altijd wenschend, hoe groote overwinning 't zijn hunkerend verlangen naar den bloemenzegen ook kostte, dat ze nog wat wachten zouden, dat ze zich nog een tijdje veilig in de groene hulseltjes zouden houden; — maar 't blank brak tóch door, niet te stuiten; éven een weelde, een witte lentevlag; — den volgenden ochtend verschrompeld, dor; — désillusie.

„Ik zal ze toch maar niet plukken," dacht hij langzaam; „ze zouden wel lief en licht zijn in de kamer, als 't begint te schemeren; maar móóier zijn ze toch zoo, „op looverlooze rijs." 't Zijn geen bloemen om te plukken en mee te nemen; ze hebben iets ongenaakbaars, ondanks hun verschrompelde kopjes, die haar, om 't medelijden, weer iets vertrouwelijks geven.... ik heb nu ook bloemen genoeg; en juist dié bloemen, die bij dezen vreemden avond passen: de roode pyrus, met z'n glanzenden tint en z'n koele geurloosheid.... dat is de jeugd, die frissche, hopende, durvende.... en de ribes, die veel minder kláár van kleur is, en zoo zonderling geurt; — soms walgt 't me, die zware geur van de ribes, en toch is 't zoet en streelend; — de ribes, die is 't symbool van den rijperen leeftijd; van 't verlangen, dat geen begeerte meer is, niet meer kán zijn, niet meer dúrft zijn. 't Droeve, in zichzelf neergebroken verlangen, dat zoo graag nog 's ééns zich zou richten op iets buiten zich zelf; iets concreets.... o, een mensch, een vròuw; en dat niet meer kan misschien;.... misschién..."

Het woord had een anderen, hoopvoller klank, de tweede maal, en langzaam stapte hij het grintpad, dat naar zijn huis leidde, langs, de oogen bedachtzaam op de bloemenweelde in z'n handen; nog stil terugluisterend naar het blije geluid van z'n tweede „misschien."

De groote tuinkamer, waar hij binnentrad, was

al schemerdonker, en het was hem een teleurstelling, dat er nog maar zoo weinig van dezen eersten lentedag binnen de muren van zijn kamer bewaard was gebleven.

„Als zij komt, zal het heelemaal donker zijn," dacht hij, „en ik zal nauwelijks meer haar gezicht kunnen zien. Misschien is het beter zoo; als ik haar niet zie, zullen we gemakkelijker onze woorden vinden; lichter vergeten hoeveel jaren we ver van elkaar hebben geleefd. En tóch.... één blik zegt zoo veel meer dan rijen woorden.... Zou ze vinden, dat ik een wilde geworden ben?"

Hij legde de bloemen op een tafel voor 't venster, en trad stil naar den spiegel, met verwachtende belangstelling; hij zag zijn hoofd, smal en bruin, zijn vaste oogen, zijn gladde kin, die hem zelf verbaasde. Hij had dien middag zijn stoppelbaard weggeschoren,.... en opeens moest hij er om lachen, een blijen glimlach, dat hij zoo'n dwaasheid had kùnnen doen; dat er iets was, waarom hij zoo'n dwaasheid had gedaan. „Want het is heel gek," dacht hij kinderlijk, „iedereen vindt het heel gek.... maar ik wilde liever, dat ze dacht, dat ik nooit een baard heb gehad; dat alles aan me is, zooals vroeger, alleen ouder, veel ouder."

Hij nam een paar vazen uit de kast, en begon de bloemen te schikken. Hij deed alles zoo langzaam en stil-voorzichtig, alsof hij altijd bang was iemand te hinderen, of iets te breken. Er

hing als een nevel van treurigen vrede om hem heen, de heilige bezonnenheid van een mensch, die altijd met zichzelf alleen is, en die zich de droeve schoonheid van zijn leven volkomen is bewust. Een eenzame levensderver te midden van den blijen herbloei der natuur; een stug, volhardend werker, die, zonder jacht, met zijn boeken, door z'n eigen schrijven, wijsheid en kunst trachtte te benaderen, een vredige, sterke strijd voor z'n heele leven.

En nu.... „Ik wàlg van den geur van de ribes," dacht hij weer, terwijl hij z'n hoofd er in begroef. „Waarom heb ik haar gevraagd te komen? Wat verwacht ik; wat kan ze brengen?" O, een impuls was het geweest, toen hij, op een van z'n zeldzame tochten naar de stad, om iets op de bibliotheek na te slaan, haar naam had gelezen op de aanplakkolommen, haar naam voor vier concerten met medewerking van een beroemd pianist; 't was opeens alles weer over hem heengeslagen, de herinnering, hoe hij haar 't laatst had gezien in de volle glorie van haar opkomenden roem, schitterend van jeugdkracht en uitingsdurf; — de herinnering aan het klare, bescheiden stemmetje, dat gezongen had, jaren geleden, in de huiskamer bij z'n ouders; — en eindelijk was hem niets helder gebleven, dan haar gezichtje, zooals het toen was, fijntjes, met een droomerigen glimlach, een net van krulletjes over haar wangen, die hij zóó, even 'n ronding, kon zien, als ze voor de piano zat, en hij accompagneerde met z'n cel;.... dan kon

er soms opeens zoo'n diep-warme klank uit z'n instrument opklagen, dat hij er zelf van sidderde, en hij wist: 't kwam door den gloed over haar teere wang, den gloedglans van al die fijne krulletjes;.... en èven keken haar oogen naar hem toe, alsof zij 't ook zoo begrepen.

,,Haar weerzien, haar weerzien," was z'n eenige gedachte geweest, ,,haar spreken en weten, hoe ze geworden is."

En zonder verder bedenken had hij haar geschreven, of ze bij hem komen wilde, in z'n stille buitenhuis, in den avond. Hij zou zoo gaarne van haar hooren over haar leven en samen praten over oude herinneringen. ,,Als je ze in 't drukke heden niet vergeten bent," had hij gezegd; maar haar antwoord was van een warme, hooggestemde blijheid geweest: ,,Hoe graag kom ik naar een oud vriend. ,,Oud" beteekent in vriendschap ,,beproefd;" en ik ben blij, dat ik jouw belangstelling in den strudel van m'n leven heb behouden."

En al was in z'n stille huis, in den rustigen voortgang der daaglijksche dingen, die de onderbreking van een plotselinge verandering bijna onwaarschijnlijk maakte, z'n heftige verwachting gestild, hij was er toch blij om gebleven, dat ze komen zou in den lichtenden avond, achter haar 't geweld van de stad en van de zon, die aan de kim brandde, vóór haar de vrede van het wijde land in gouden schijn.

....Maar het licht was al weg, toen hij de wielen

van haar rijtuig eindelijk op het grint hoorde knarsen, en toen hij, uit gewoonte langzaam, naar het hek ging om haar te begroeten, viel het hem op, hoe vaal de tuin er uitzag onder de bleeke lucht. „Morne, triste, maison morte," dacht hij, terwijl hij z'n stem tot onbezorgd praten dwong: „Wat ben je laat! 't Is al zoo donker.... Hij kan hierachter stallen.... Had je 't niet koud, in zoo'n wijd-open wagen?"

„Ja, nu ben ik wel koud," zong ze langzaam terug, een beetje sleepend, en met het eigenaardig weifelende van wie zelden de eigen taal spreekt. „Maar ik wilde toch niet laten sluiten; 't is hier zoo mooi.... En 't was vandaag de eerste lentedag; die moet toch gevierd worden!"

„Heb jìj het ook zoo gevoeld?" vroeg hij prettig, terwijl ze samen langs het tuinpad gingen. „O, alles was zoo mooi vandaag.... M'n tuin in 't licht — 't was een wonder van verwachting. Je hadt eerder moeten komen: nu zijn alle kleuren dood."

„Maar je woont hier heerlijk, vredig als in 't paradijs!"

„Je hadt eerder moeten komen; dan had ik je alles laten zien," herhaalde hij. „Een eenzaam mensch als ik leeft met z'n planten en bloemen mee; o, die is eigenlijk een maniak. Je merkt 't niet gauw van jezelf.... Toch gelóóf ik, dat ik maniak ben."

Ze lachte; en 't was een beetje harder dan

vroeger, vond hij. 't Klonk, alsof ze veel had moeten vóórlachen, móoi lachen, zonder plezier.

„Holland, echt Holland," zei ze, „die groote tuin en dat breede, lage huis, met 't klimop, en de gastvrije open deuren. Mag ik binnengaan?"

Maar hij leidde haar naar de voordeur, waar de ganglantaarn al brandde: „Nee, niet door zoo'n zijgang, maar door de koninklijke poort, bij je eerste intrede in mijn huis," schertste hij; terwijl in hem aldoor de vraag dreinde: „Ik wil haar gezicht zien — hoe is haar gezicht geworden?"

„Wat een echt hollandsche gang!" lachte ze weer, toen ze op den tegelvloer stond, tusschen den barometer en een kleerenstandaard; „wat een typische matten; en hoe koel en stil is het hier."

„Mag ik je goed afnemen?" vroeg hij gedempt, en opeens verstomde haar lach. Ze zag z'n oogen, gespannen, zoekend over haar weerlooze gezicht; en het was haar, alsof hij al het leed en al het schijngeluk van de laatste jaren van haar leven er met dien eenen vorschenden blik aflas; alsof hij de waarde van haar bestaan schatte naar de vermoeide lusteloosheid van haar trekken, naar de onrust in haar oogen en den onechten lach om haar mond.

„Ik ben leelijk geworden, ik ben grof geworden," lag haar op de lippen; maar zwijgend liet ze zich door hem helpen aan haar mantel, voelde dankbaar de zachte, eerbiedige teruggetrokkenheid, waarmee

hij haar omringde. Het was haar, alsof ze lang en droef zou willen schreien om dezen stillen, heiligen avond, die nog nauwelijks lente was, en toch alle wintersche starheid had verloren; om dit oude, goede huis, dat om haar heen was als een beveiliging en om den stillen man naast haar, die er uitzag, alsof hij niet meer schreien kón. Maar ze rechtte zich en ademde diep, terwijl ze door de lange gang gingen, en in de kamer was ze weer kalm, vónd weer den zangerigen klank in haar stem: ,,Wat een gezellige, groote kamer.... En wat een mooie, ouderwetsche lamp.... Heb je hier geen gas? Zelfs geen gàs! Wat een idylle! Nooit dat nerveuse geknap van 't electrische licht; zelfs geen plof van gas! Alleen maar zulk zacht, goud petroleumlicht. Mag ik eerst zoo maar eens rondkijken? Wat een mooie bloemen! Heb je ze zelf geschikt? Ik benijd je zoo, dat 't hier zoo stil is.... Geen treinen, geen auto's, geen tramgebel.... hè, en geen ménschen, geen publiek, geen kletterend handengeklap!"

Ze liet zich neervallen op een laag stoeltje, keek naar 'm, peinzend. Toen vroeg ze weer: ,,Vind-je me druk? Vind-je, dat ik maar doorpraat van 't een op het ander? Jij wordt hier natuurlijk stil; je zegt geen dingen meer, die geen waarde hebben. Zàl ik thee-schenken, en ophouden met m'n zinloos gebabbel?"

,,Ik heb graag, dat je theeschenkt," zei hij langzaam, en voor 't eerst viel hem op iets dialectisch,

in z'n spraak, een tintje burgerlijkheid naast haar zangerige spreekwijze. „Maar je praten is me niet zinloos; alleen.... 't overstelpt me wat; ik ben 't niet meer gewoon."

Ze zwegen beide, terwijl zij met de thee bezig was. Toen stond ze luisterend stil met haar hoofd achterover; ze hoorde de stilte, die ver, ver over 't land heenlag; er was nergens een herinnering van geluid in de lucht, en ze voelde, hoe hij hier avond aan avond gezeten had, heel onbeweeglijk gezeten, om niet den ban te breken; vreezend elk geluid, dat oneigenlijk hard aandoen zou in de rondomme zwijging; hoe hij hier alléén gezeten had, een half uur, een uur, uren, tot laat in den nacht, omdat er geen aanleiding was om op te staan en heen te gaan; en dat dag aan dag, een week, een maand, maanden, jaren, jaren van jong-zijn....

De thee ruischte zachtjes uit de tuit; hij glimlachte: „Ik geloof niet, dat hier ooit een vrouw voor me heeft theegeschonken."

„Is je moeder hier nooit meer geweest?"

„Nee, ik ben hier pas gaan wonen, na haar dood; voor zeven jaar."

„Zeven jaar," peinsde ze, en als 'n caleidoscoop zag ze de bonte wemeling van haar leven voorbijgaan.... „Zeven jaar; dan ben je hier wel heelemaal ingeleefd. Vertel nu eens wat van je leven. Wat doe-je?"

„Ik? Wat is er van mijn leven te vertellen?

Iedere dag is hetzelfde, en alleen de jaargetijden veranderen m'n gewoonten. Ik ben hierheen gegaan om te werken; ik werk veel; ik heb veel tijd. Ik heb interessante historische vondsten gedaan... Dat kan je natuurlijk niet interesseeren. 't Interesseert bijna niemand. Zelfs mij niet altijd. Soms schrijf ik iets. Niet zooveel meer als vroeger. Ik verdroog een beetje."

„En je cel?" vroeg ze zacht.

„O, ik speel nog wel eens. Maar niets nieuws. Altijd weer m'n oude thema's. Die komen met ieder jaargetijde vanzelf weer terug.... Niets dan oude wijsjes."

„Ik ken nog wel wijsjes van je. Van heel vroeger," droomde ze. „Ik heb altijd gehouden een heel bizondere liefde voor 'n cel. Als er op m'n concerten een cellist meewerkte, — en hij zette aan, zoo heel teer, en dan zwol 't, dan jammerde 't zoo heelemaal vol uit, — dan ontroerde me dat altijd, zoo wonderlijk. Die klacht hóórde zoo bij m'n kinderleven, bij 't vertrouwelijke van vroeger...."

Ze keek naar 'm toe, en toen hij zwijgen bleef, ging ze weer levendiger door: „Herinner-je je nog, hoe we samen speelden? Eerst was 't vervelend, 't echte studeeren van stukjes voor piano en cel; ik speelde uit de maat, en jij wees bij met je strijkstok, en je werd ongeduldig; o, wat kón je ongeduldig zijn.... Maar later, als ik zong, en jij zat te luisteren, en, heel voorzichtig, begon

je er een begeleidinkje bij te maken, — dat was prettig, weet je wel; ik zong veel vaster en beter, als jij me steunde; — later heb ik dat dikwijls gemist."

Om het huis was de stilte, en het scheen haar, of ze al jaren zoo tegenover elkaar gezeten hadden, en of er geen einde aan komen zou. Hij keek maar stil voor zich heen; en ze werd bijna bang: „Als we elkaar nu nooit meer iets te zeggen hebben, en we blijven zoo maar stil samen in de kamer."

Nerveus begon ze opnieuw: „'t Is zoo lastig, een goed accompagnateur te vinden, iemand, die je niet intimideert; voor wien je je wel in je heele kracht uitzingen wilt. Het publiek, dat is veraf, en dat kan me niet schelen. Maar zoo'n man is vlakbij, is een persoon. Als hij me antipathiek is, wordt 't zeker een fiasco.... Ik kan niet...." Ze bedacht zich, en opeens dringend ging ze door: „Zooals met jou heb ik 't later nooit meer gehad. O, als je zou willen, dan zouden wij 's samen een concert moeten geven; dat zou iets heel bizonders worden. Als je maar éven studeerde, kreeg je de techniek er wel weer onder, en je bent zoo muzikaal."

Hij glimlachte: „Waar is je volgende tournée heen?"

„Naar Amerika, ik verheug er me op. Ik vind 't zooiets heel bizonders, Amerika. Hier in Europa ben ik nu al overal geweest, er wacht me zoo weinig nieuws meer; alleen 't Noorden nog....

Maar Amerika, de Yankee's te veroveren.... Hè, ga mee; ga jìj mee om me te begeleiden in Amerika. Ik heb nog niemand vást; en 't zou een succes worden samen; zeker. Ga mee," herhaalde ze dringerder, ,,we begrepen elkaar altijd zoo goed."

,,Nee," zei hij stroef, en bijna heftig. ,,Nee." En hij voelde, dat hij op dat oogenblik van méér afstand deed, dan van zoo'n dwaas, dolzinnig plan, om samen naar Amerika te gaan. ,,Wou je mij, kluizenaar, m'n rust ontnemen? Wou je mij weer onder de menschen brengen, middenin 't gewoel; terwijl één menschenkind me al zóó overstelpt, dat ik 't bijna niet bevatten kan!" Hij trachtte er luchtig overheen te lachen; maar zijn oogen werden weer somber, terwijl hij sprak, en: ,,Nee," zei hij nóg eens, triestig: ,,wat een dwaasheid; nee!"

,,Maar vertel nu 's van jouw leven," begon hij weer op een anderen toon; ,,daar is genoeg bizonders in gebeurd. Daar kun je wel verhaaltjes van doen."

,,Feiten, feiten," zei ze zacht, de ellebogen op de knieën, ,,veel reizen, veel menschen, vreemde landen, krantengeschrijf, mooie japonnen, groote hôtels; lichte zalen — vólle zalen; — toch, wàt houd-je er van over, als je er aan terugdenkt, dan de herinnering aan treinengerommel, rustelooze nachten, moeheid, moeheid.... o, zoo'n grenzenlooze moeheid.... Nee, ik wil niet posee-

ren; ik wil me niet houden, alsof ik 't alles malgré moi doe. Als ik er midden in ben, geniet ik er in, leef ik er in op; niet alleen in 't genot van m'n stem, maar ook in de uiterlijkheid, óók in den schijn. 't Is alleen, wanneer ik lang alleen ben, of, zooals nu, in dit huis, waar alle onwerkelijke dingen hun waarde verloren hebben, dat ik me bezin, alsof ik iets had verloren, iets kwijt was geraakt.... In 't begin was dat anders. O, als je me toen hadt gekend; in den tijd, dat ik geloofde, dat vóór mij nog nooit iemand zoo rijkbegaafd, zoo lief, zoo veróverend het leven was ingegaan; in den tijd, dat ik gelóófde in mezelf, in m'n jeugd, m'n schoonheid, m'n kracht, m'n stem, zóó sterk, dat het suggereerend werkte op m'n naaste omgeving; dat mannen van naam, critici van gezag, hun professioneel-koele waardeering lieten varen, en met wezenlijk ontroérde vreugde mij dankten, als ik gezongen had; dat jonge mannen.... nu ja...." Ze streek over haar voorhoofd, en zweeg abrupt, alsof ze spijt had, gesproken te hebben. Maar hij glimlachte zonder verbazing.

„Ja, ja, ik weet het, dat het leven zoo voor je is geweest; ik heb je gezien, ik heb je gehoord, toen je op een van je tournées in Brussel zong; herinner je 't je nog? Je droeg een japonnetje van wit en roze; 't was een Schumann-avond; en na een razend applaus zong je een hollandsch toegiftje; het was doodstil in de zaal, en je begeleidde jezelf, omdat je 't dien zwierigen pianist

zeker niet toevertrouwde; zoo heel zacht en eenvoudig zong je dat wiegeliedje van van Rennes; en na al de hevigheid en de smachting van je vorige liederen was 't een wonder, een revelatie...."

Hij liep de kamer op en neer, haar metend met z'n stappen: „Ja, ja, ik begrijp 't wel; ik heb je toen gehoord, en gezien.... Je was mooi, je was trotsch; ja, je was zelfbewust; en toch óók nog éven.... als 't kleine meisje...."

„Was jij er toen ook, dien avond," peinsde ze; „hoe wonderlijk.... Ik stond voor de zaal en ik dacht: louter vreemden. Maar ook dacht ik: als ze weggaan, moeten ze in verrukking over me zijn, over àlles van me, ze moeten me aanbidden.... Ja, ik heb wel succes gehad toen; ik herinner me alles nog van dien avond, ook 't soupertje er na; en 't naar huis rijden in den nacht, over de stille boulevards."

En terwijl ze naar 'm opkeek, expres even vorschte in z'n oogen, hoe hij dit vond, trof haar een blik van pijn, omdat zij, gevierd jong meisje, was geweest in het groote leven, zonder bescherming, zonder verweer; omdat zij, o, zonder schùld, zonder schànde, maar toch onloochenbaar iets had verloren, iets had bezoedeld; iets echts, innigs en teers had moeten ruilen voor een minder brozen, duurzamer schijn.

„En toch, ik was nog een kind," zei ze, braveerend zijn stille leed met luider stemgeluid, „ik zong om te zingen; ik veroverde óm te ver-

overen, àllen, àllen.... Er was veel uiterlijks aan m'n kunst, geloof ik nu, veel grofs. — Ik was mooi, ik was trotsch; ja. Ik was ongebroken. Ik had geen verdriet gehad, en m'n ziel was gaaf. Juist daarom was ik een wonder, onder alle gewonde menschen. Toen....''; weer keek ze hem aan, maar nu weerloos, de oogen vol tranen. Hij maakte een gebaar van afweren, als vreesde hij in wóórden te hooren, wat hij toch wist, uit de atmosfeer om haar heen, uit haar lach, uit haar nervositeit.

„Iedereen moet immers leeren door leed,'' zei hij zacht; „en wie nooit gebroken is geweest in zichzelf, en de kern van eigen wezen niet heeft gezien, kan een ander nooit begrijpen.''

„Ja, het was goed,'' zei ze stil, „de toovercirkel brak. Even dacht ik, dat ik boven àlle droomen uit steeg. Toen heb ik gezongen, — ja, dat geloof ik nóg, — toen heb ik gezongen, zooals alleen verklaarden zingen kunnen. En daarna.... o, 't leven is me genádig geweest; ik ben niet neergeploft, na zoo'n duizelingwekkende stijging; ik ben niet voor goed òp geweest,.... en al is de geheimzinnige wondersfeer òm me verdwenen, ik heb toch succes, ik word gevierd; nièt als de éénige, uitverkorene, waarop de wereld wachtte, maar toch: een groote zangeres, met veel talent, met veel muzikaliteit. O, ik ben tevreden,.... en als ik 't niet ben, moèst ik 't toch zijn.'' Ze lachte vluchtig; en „Nog thee?''

vroeg ze snel, om 't gesprek weer op 't gewone niveau te brengen; „ze zal bitter zijn geworden, met al ons gepraat.... Was 't vorige kopje goed?"

En, bezig aan de tafel, onder den lichtkring van de lamp, waar alles eensklaps minder plechtig en vertrouwelijker scheen, herhaalde ze zachtjes: „Met al ons gepraat" — en ze glimlachte, terwijl ze zich op een ouderwetschen, rechten stoel aan de tafel zette, en haar hoofd op haar armen steunde.

Hij bleef bij haar staan: „O, nu lijk je op vroeger," zei hij blij, „zoo zat je vroeger ook altijd." Maar terwijl hij neerkeek op haar haar, bedacht hij hoeveel doffer en slapper het was, dan toen; en hij zette zich over haar met een zucht, om het mooie haar, om haar verre leven, — om de wereld, die droef en onbegrijpelijk was.

„We zijn oud geworden," peinsde ze.

„Ja, ons leven is heel verschillend geweest; het heeft heel verschillend met ons gedaan."

Er ging een huivering over haar gezicht. „Maar 't heeft ons allebei moe gemaakt; moe.... en eenzaam," zei ze zacht; en, na een zwijgen, levendiger: „O, ik ben eenzamer dan jij; ik ben ontzéttend eenzaam in de volte, die mij omgeeft; in de jacht van m'n leven."

„Toch," zei hij, voorzichtig als een verontschuldiging, „toch zou je in de stilte je niet meer gelukkig voelen.... je bent 't ontwend, je zou niet meer kùnnen zonder de bewogenheid...."

„Ik weet niet," antwoordde ze met een nerveus gebaar, „ik ben gewènd aan m'n leven, m'n triumfen, m'n klatergoud; maar ik ben zóó moe, zóó moe.... En ik zou 't wel missen soms; maar o, ik zou toch, ik zou toch...."

Ze keek hem bijna verschrikt aan: had zij 't gezegd? had ze hem gevraagd....

Maar zijn gezicht bleef weemoedig, zonder verwondering: „Een leven, dat je jaren lang, zij 't met leed, zij 't met moeite, hebt gedragen, kun je niet weggooien als een kleed, als iets waardeloos'; jij niet, ik niet. 't Is jezelf geworden. O, ik zei je al, ik ben maniak," en hij glimlachte, om de droefheid van z'n woorden te verzachten, „ik heb honderd kleine dwaze gewoonten, banaliteitjes, waar een ander om lachen zou; en toch kan ik ze niet nalaten. Ze zijn als de afspiegelingen van m'n in eenzaamheid verstarden geest.... Nee," zei hij goedig als tegen een kind, „ik kan niet met je mee naar Amerika gaan, en jij niet...."

„Maar als je nu zoo moe bent van je leven van reizen en trekken, zoo zum Tode müd', dat je inziet, dat 't alles ijdelheid was, wáán, die je graag offert?" Ze keek naar z'n oogen, wachtend op een glans, een opleving....

„Voor een àndere waan?" vroeg hij zacht. „Groote kinderen!" En terwijl hij stil z'n hoofd schudde, zagen ze nu even in elkaars oogen, zonder terughouding, zonder valsch verbergende schaamte: dat ze beiden hadden verwàcht van

dezen avond het wonder; dat ze beiden hadden geleefd in een late hoop; en nóg vroegen de hare: „laat ons nemen, wat ons rest; laten we aanvaarden, wat ons is gelaten;" maar zijn klare strengheid van het „alles of niets," dreef haar verlangen terug met dwingend bevel; en hij zag haar blik verdoffen in een treurig begrijpen.

„Misschien heb je gelijk," zei ze triest, en als in plotseling bezinnen keek ze om zich heen; de stille kamer was om haar, zonder beweging, en door de deuren zag ze den ruizel-zwarten nacht.

„Het is laat; ik zal maar gaan," sprak ze, verbaasd, dat ze haar gewone leven weer terugvond. „Wil je den koetsier waarschuwen? 't Is twee uur rijden...."

Maar hij keek haar aan: „Ik wilde een gunst vragen," zei hij, „zou je ééns, nù, willen zingen in mijn huis? Ik heb je zoolang niet gehoord; en 't lijkt me heerlijk, je stem boven de stilte."

„Goed," zei ze, dadelijk bereid, en terwijl ze naar de piano ging, vreesde hij, éven, — vrouwen zijn zoo onberekenbaar op dat punt, — dat er een lied van „scheiden" en „thränen" zou komen. Maar energisch klonken de eerste accoorden, en krachtig zette haar volle altstem Schumann's Frühlingsfahrt in:

Es zogen zwei rüstge Gesellen
zum ersten Mal von Haus,
so jubelnd recht in die hellen,
in die klingenden, singenden Wellen
des vollen Frühlings hinaus....

Hij herkende dadelijk het lied, dat ze dien avond in Brussel had gezongen; ja, uiterlijk was haar kunst toen geweest, uiterlijk de charme van haar stem.... Dat voelde hij nu, nu elke klank trilde van diep-in beleven, nu ieder woord z'n bizondere beteekenis kreeg, zonder toch de lijn van het geheel te breken, en bij het vrome: „Ach Gott, führ uns liebreich zu dir," bad hij mee voor dit kostbare, lieve leven, dat wegging van hem, voor altijd.

Even bleef ze bij de piano staan, alsof ze naluisterde. O, hier te zingen, en hij alleen, die 't hoort; hier, van uit de stilte je stem te laten opklinken,.... en als je zwijgt, sluit ze zich weer over de verklonken klanken heen.... Hier zingende tusschen de bloemen te gaan.... Maar het beeld van Amerika kwam er tusschen, een jachtige onrust, een voort-moeten.... Ze keerde zich om. Nog stond hij roerloos achter haar.

„Lolo," zei hij zacht, opeens hervindend haar kindernaam: „Lolo," en hij scheen te zullen breken van weemoed. Maar in haar oogen vlamde 't even, of hij toch nog.... misschien....; en toen hij haar redeneerend denken voelde, verkilde z'n spontaneïteit en hij haalde zwijgend haar goed uit den gang.

„De koetsier is voor," zei hij veranderd.

Stil leidde hij haar het tuinpad af, langs de ribes, die zoel-zwaar geurde; langs de pyrusboompjes.... hij wist ze, maar zag de roode

bloemetjes niet; langs de blanke magnolia, die stil en hoog brandde in den nacht. Even hief hij z'n arm op om ze haar te wijzen, maar hij bedacht zich, en zwijgend naderden ze 't rijtuig, dat log-zwart stond aan het hek, met de gouden lantaarns. Het paard trappelde even.

„Maar laat 't nu toch sluiten," zei hij, met een onrust in z'n stem, en toch blij, dat hij iets vond om te zeggen in de beklemming.

„Ach waarom? ik rijd zoo graag door een stillen nacht, en 't is niet koud"....

Hij opende het portier, maar nog weifelde ze om te gáán.

„Ik dank je, dat je gekomen bent; vaarwel!" zei hij ernstig.

„Als ik uit Amerika terug ben," smeekte ze snel, „ach, je weet zoo weinig vooruit van je leven.... maar als ik kan, mag ik dan bij je komen? nog eens praten, in je stille huis?"

„Zooals je wilt," antwoordde hij, haar hand in de zijne, zijn oogen over haar gezicht; en terwijl hij toekeek, hoe de koetsier nog iets veranderde aan de lantaarns, en 't paard aan den teugel keeren deed, dacht hij, even ironisch: „Een vrouw, een vrouw, wat een echte vrouw; die nooit ineens het leven aanvaarden wil, in alle wreede strakheid en onveranderlijkheid; die uitwegjes zoekt, en schijntroost, waarin ze zelf niet gelooft. O, een vrouw, een vrouw," versomberde zijn denken in bitterheid; „ik wéét het zoo, hoe

ze is; ik heb 't allemaal doorgedacht, en ik begrijp haar zoo. Maar noóit, nóóit zal ik kunnen zeggen: mìjn vrouw. Nooit zal ik haar hebben om van te houden, zonder gedachten of theorieën, om zoomaar heelemaal te aanvaarden, zooals ze is, mìjn vrouw...."

De paarden zetten aan; en knarsend rolden de wielen over den grintweg; hij zag een kleinen, witten zakdoek, hij hoorde een hoog adieu.

En met een wijden armzwaai, groette hij den laatsten glans, die wegging uit z'n leven.

AVONDWANDELING

AVONDWANDELING.

LANGZAAM vervaagde achter hen 't stemmengeluid en de pianoklanken. Even, toen ze omkeek, zag ze in de hoogte nog 't zon-overgoten huis en iets wits, dat schemerde door de serredeuren; — toen sloot 'n dichte boomenrij hen van licht en luidruchtigheid af; zachter en voorzichtiger gingen hun stappen, en zijn stem, door de stilte gedragen, kwam tot haar als één lange melodie.

Ze hield een roos, die ze van tafel meegenomen had, tusschen de vingers en luisterde naar hem, onwillig en verveeld. Ergernis welde in haar op om 't van-zelf-sprekende van hun daar loopen samen; omdat zooeven ieder, als 't ware, achteruit was getreden, om hun 't wegkomen gemakkelijk te maken; omdat allen hen hadden aangezien, o, zonder één onbescheiden lachje, zonder één toespeling, maar met de hartelijke, blije belangstelling, van wie een vreugdevolle tijding wachten.. Meta alleen, 't blonde kind van zestien, dat haar vergoodde, was even mee de gang ingeloopen om haar 't witte doekje om 't hoofd te slaan en had

haar omkneld in een omhelzing, die haar bijna verstikte: „Wandel maar heerlijk, lieve schat. Die professor is toch maar een boffert, dat hij je elken avond voor zich alleen heeft...."

Ze had er om moeten lachen; toch hinderde 't haar. Zij wilde niet aan-iemand-vast gedacht worden. Ze kon 't niet hebben, dat haar wandeling met Robert als iets zekers in het dagelijksch programma was opgenomen; dat hij zelf nauwelijks meer vroeg, of ze wilde, nauwelijks meer afwachtte; maar met een uitdrukking van rustige blijheid op zijn gezicht 's avonds opstond van tafel, z'n jas van de kapstok nam en achter haar aan ging, alsof 't hem zoo urzeitlich vorgeschrieben was. De eerste dagen was er wederzijdsche spanning, wederzijdsche onzekerheid geweest. Nadat ze één prettig, belangwekkend gesprek met hem had gevoerd, had ze, jagend-onrustig, afgewacht, of hij haar dom gevonden zou hebben, òf dat hij den volgenden dag wéér zou zoeken met haar van de „menigte" af te raken. En toen ze dien tweeden avond, op een wijd stuk hei, de anderen als onwezenlijke uitgeknipte poppetjes aan de kim hadden zien verdwijnen, en samen waren gebleven tusschen de oneindigheid van den oranjestralenden hemel en den dreigend-donkerenden grond, had ze zich blij en trotsch gevoeld, alsof ze een overwinning had bevochten.

Tusschen de vroolijke schare goedhartige, luidruchtige, oppervlakkige menschen, die iederen

zomer in zorgeloosheid samenkwamen in het groote huis op den berg, was zijn ernst haar dadelijk opgevallen, als verwant aan háár wezen. Meestal was ze maanden op „het Berghuis'' te gast geweest, zonder één oogenblik geestelijk contact met haar omgeving te kunnen vinden. Genietend van den vrede van 't mooie land, verwend en ontzien door allen, om haar anders-zijn, om haar een beetje zwaarmoedige zachtheid en om het wonderlijk-hevige geluid, dat ze soms uit haar viool kon doen zingen, 's avonds, als ze op haar kamer was; — liet ze haar dieper leven in dien tijd zooveel mogelijk onaangeroerd liggen; trachtte blij met de vroolijken, geduldig tegenover de oppervlakkigen te doen; voelde soms alleen, drukkend als een verraad, dat van al de liefde, die hartelijk en welgemeend op haar toedrong, zij eigenlijk niets beantwoordde; dat haar gelijkmatige vriendelijkheid haar hart onontroerd liet, dat ze bleef als een vreemde in den kring, waar ze dikwijls het middelpunt scheen.

Maar den eersten middag, dat Robert aan tafel was geweest, had ze iets anders gevoeld. Vooruit was er over hem gesproken, als over een curiosum, een wonder van geleerdheid en levensonwetendheid. Toen hij drie-en-twintig jaar oud was, had hij een verhandeling over de psychologie van de taal geschreven, die ook in 't buitenland groote belangstelling vond. Hij had veel gereisd, om dialectstudies te maken; hij wist in alle bibliotheken den

weg; hij hield veel van schilderijen en van muziek; hij was niet ongevoelig voor de natuur; hij wist alles, hij kon alles, hij begreep alles;.... alleen tegenover den mensch hield z'n wijsheid volkomen op. Hij kon zich van mannen, met wie hij jaren had omgegaan, de wonderlijkste voorstelling maken; hij kon verrukt zijn over den één of anderen onnoozelen discipel, alleen omdat hij een onbeduidend woord tot een wijsgeerige levensuitspraak vervormde. En tegenover 'n vrouw....

Van z'n binnenkomen af, kinderlijk, hulpeloos tusschen de hem grootendeels vreemde menschen, was haar sympathie hem tegemoet gegaan. Zijn onhandige buiging deed haar glimlachen, maar toen hij even later aan één van de jongens de wijze, waarop een ets gemaakt wordt, uitlegde, luisterde ze onopgemerkt mee, dankbaar, dat er nu iets, dat inhoud had, gezegd zou kunnen worden, en telkens wanneer 't gesprek even kwam tusschen hen beide, leefde haar stem op in blije belangstelling, keerde ze haar gezichtje naar hem toe, vorschend in zijn klare, heel onbewogen oogen, en dan neerkijkend langs z'n blonde baard, waartusschen zijn mond glimlachte, fijn en droomerig, te oud voor z'n leeftijd of te jong; daarover kon ze 't niet eens worden met zichzelf.

Eerbied en bescherming scheen zijn heele optreden te vragen; en met vrouwelijke spontaneïteit had ze ze hem beide gegeven, zonder dat 't éene gevoel het andere schade deed. Het tróf haar ook,

dat er verwantschap was tusschen hun levens; dat beide van de wereld, van het volle menschengeluk àf stonden. En wel had zij niet, zooals hij, jaren aan jaren gewerkt en gedacht en het gevoelsleven verwaarloosd; — wel was juist haar heele bestaan geweest een zich-zelf-in-droomen-verteren, tot het leven niets meer vond dan de asch van haar hart om te verspreiden naar de vier windstreken; — maar, einde of begin, ze stonden beide eenzaam in de wereld; ze stonden beide gepantserd: zij met haar moeheid en hij met zijn werk; ze zouden samen kunnen zijn, zonder pijn voor één van tweeën; ze zouden praten samen, over alles wat hij wist, hij zou haar leeren, haar geest verrijken. En nu....

Verveeld stak ze even de roos tusschen de lippen, nam haar op z'n naïef bewonderend kijken er vlug weer uit. Nù zei hij, dat de wetenschappelijkheid hem hartgrondig verveelde; dat hij wel iets beters te doen had, dan op 't land de taal van 't volk te beluisteren, of haar college te geven over den umlaut. Toen ze 'm den vorigen dag een moeilijke plaats uit Epictetus had gevraagd, had hij wel een minuut lang haar nadenkend aangestaard, en toen ze dacht, dat 't antwoord kwam, had hij gezegd: „Je gezicht is bijna donker, zoo tegen de zon in; maar je haar is er om heen als een gouden webbe; weet je wel? zooals de dichters zeggen; ik had het nog nooit in werkelijkheid gezien." 't Leek wel, of hij nog nooit iets „in

werkelijkheid" beleefd had, of hij, haar aanstarende, den heelen loop der wereld opnieuw ontdekte, en nu van haar verwachtte, dat zij al die late bewustwordingen even belangwekkend zou vinden, als hij; en veel belangwekkender dan Epictetus. Het irriteerde haar, dat het nu tòch weer dien kant uitging; hij een man van dertig, die z'n leven lang immuun tegen de liefde had geleken! En zij had 'm toch heusch niet geprovoceerd. Nu liep hij haar over z'n jeugd te vertellen, over 't dorpje, over z'n moeder. Hij vertelde goed, eenvoudig en gevoelig. Maar zij bleef er cynisch onder; ze kende dat; volgende hoofdstuk „Eenzaamheid;" werken, zoeken, verlangen, onbevredigd.... Derde stadium: „Amalia, bemint gij den graaf?" „Nee, ik bemin denzelven niet." Bleek; náár; zwijgen; moeilijke woorden van edelmoedigheid; wonderlijke troostpogingen vol gêne; dan uit elkaar. Alles afgeloopen; vriend minder.

Wenkbrauw-fronzend keek ze hem aan. Hij was meer dan de meesten, intelligenter, zuiverder ook van gevoel. Maar juist dat opene, weerlooze in hem zou maken, dat hij niet zwijgen kòn. Hij had iets argeloos' en hij was geheel vrij van valsche schaamte, ofschoon hij fier was, en ongenaakbaar voor onbescheiden medelijden. En ineens beangstigde het haar grenzenloos, dat zij de eerste wond in zijn sterk hart zou kerven, en in een onrust zocht ze, of ze zijn vraag niet verhaasten

kon, dadelijk, dadelijk maar; 't was toch niet te ontwijken.

Maar rustig ging door z'n stem: „'t Is gek, maar als je terugdenkt aan je leven van vroeger; — er is toch ook allerlei vroolijks en dwaas' in gebeurd; je bent toch tijden lang onbezorgd geweest; — maar als je terugdenkt, ligt alles onder een waas van weemoed.... Het lijkt, of ik een beetje sentimenteel loop te doen; ik heb bijna geen verdriet in m'n leven gehad; daarvoor ging ik te veel op in m'n werk. Maar als ik terugkijk, vind ik níet m'n heldere, rustige avonden, die voorbij suisden als één lang oogenblik, terwijl ik m'n taalvondsten deed,.... maar iets als vaag verdriet, iets onbevredigends.... Ik verbaas me er over; ik stel me niet aan...."

„Nee," zei ze zacht, maar met sterken nadruk. „Dat gaat zoo, als met amouretjes. Ze zijn vroolijk, dwaas en zorgeloos; je lacht en stoeit en denkt aan geen morgen.... Maar als je er aan terug denkt, lijkt het, of het louter moeheid was."

„Dat weet ik niet," stamelde hij, schooljongensstrak.

„O nee, dat's waar.... Ze vertelden vooruit van je, dat je àlles begreep, behalve waarom er vrouwen op de wereld waren.... Maar ik, ik weet 't, van die flirtations. Dat ze dwaas en zorgeloos zijn, en later je moe maken; voor altijd."

Haar stem klonk schril en te hoog; ze had hijgend gesproken, en de stilte er na om hun heen was

dreigend-zwaar van benauwenis. De waarschuwing was te duidelijk geweest, dan dat zelfs hij zou kunnen twijfelen aan haar bedoeling. Ze keek even schuw naar z'n verstard gezicht, en ze voelde, dat ze nu al 't niet meer had kúnnen zeggen, om de pijn, die fel in z'n mondhoeken beet. Het leek, of ze over deze onverwachts-neergeplofte ellende elkaar nooit meer zouden kunnen bereiken, maar langzaam begon hij toch: „Ach nee, natuurlijk, ik zal je niets vragen; en als ik je nu toch nog zeg, wat ik me tevoren gedacht had, dan is dat, omdat 't de waarheid is, en omdat 't voor jou toch geen beleediging zijn kan. Zie je; ik heb nooit amouretjes gehad; ik was een werker, een suffer eigenlijk, die zelfs in droomen het leven niet benaderde. Ik gaf niet om vrouwen, ik gaf niet om liefde; ik had er geen dédain voor; maar 't deed niet mee in m'n gedachten. Ik kwam hier om 't dialect af te luisteren. Toen ik je eerst zag, dacht ik, dat je een wijsneus was. Ik hield alleen maar van m'n moeder en m'n zuster, en die praatten nooit mee over m'n werk. Toen, je weet 't zelf wel, werden onze gesprekken steeds levendiger en vrijer. Eerst was ik blij en vol bewondering om wàt je zei. Maar al gauw werd me dat eigenlijk onverschillig. Ik moest maar naar je kijken en luisteren naar de cadans van je stem; en naar je manier van lachen,... en hoe je handen gingen, als je iets vertelde, en je stap, en je haar.... Ach, ik kan 't zoo niet zeggen; voor mij is 't alles zoo nieuw.... Ik wou alleen

maar, dat je wist: ik ben tòch blij, dat ik je heb leeren kennen; ik vind 't heerlijk om met je samen te zijn.... Ik vraag je niets...."

De opgetogenheid van zijn stem zakte, en in verteedering stak ze zacht haar arm door den zijne, terwijl er weer iets cynisch' in haar hoonde: Juist, dat is het goede gebaar.... Herhalen de dingen zich dan eeuwig? De uiteenzetting, en als spontane reactie de verteedering.... Zul je nu weer net zoo gaan betoogen als den vorigen keer... wie wàs ook al weer de laatste?.... over: nooit gedacht en niet waard, en zóó ongelukkig zijn....

„Ik wìst, dat je me ongeveer deze dingen zeggen zou," brak ze moedig dwars door haar spottend denken heen, in haar streven naar eerlijkheid negeerend, dat het wrééd was z'n eerste, teerste geheim met koele menschenkennis vooruit geraden te hebben. „Ik heb het zien aankomen, en ik kon niet bedenken, hoe het af te wenden. Eigenlijk komt het er ook bizonder weinig op aan, of je je gevoelens hebt uitgesproken, of niet.... Het feit was er, dat je...."

Weifelend hield ze op; ze had op haar lippen, te zeggen: „dat je verliefd was, en dat een intelligent man als hij verliefd is, even bête doet als een kwajongen." Maar nog vóór ze gesproken had, bloosde ze over de gedachte; en zich verwarrend, stamelde ze de oude fraze: „dat je het verdriet zoudt moeten doormaken;" terwijl ze woedde in zichzelf: Waarom staan we ook zoo heel verschillend tegenover

het leven? Waarom is mijn waarheid cynisme, dat hem tot bloedens toe wonden moet; en word ik gedwongen gemeenplaatsige gevoeligheid te huichelen, omdat mijn natuurlijk opgaan in 't tragische oogenblik — door de gewóónte is gebroken;.... omdat ik vergelijk; toezie, er buiten blijf; en alleen me géven kan in bitterheid, omdat 't zoo bespottelijk, zoo wreed-eentonig toegaat op de wereld.

„Zie je," hernam ze, wanhopig-vasthoudend aan haar voornemen om eerlijk te wezen; „ik vind 't zoo ellendig, dat ik alle dingen nog meedoe in 't leven, in schijn jong, in schijn een aardig meisje; terwijl ik toch eigenlijk bij alles er buiten sta. Je moest zoo iets als een waarschuwing op je voorhoofd kunnen plakken: „hors concours." Dan wist ieder vooruit, waaraan hij zich te houden had.... dan gebeurde 't niet telkens.... Over twee jaar ben ik dertig. Ik moest nu te oud zijn voor hartsbeslommeringen.... „une femme de trente ans..."

Hij keek haar even aan; er was iets scherps in haar stem, dat hem verbaasde. Hij had haar deze dagen gezien, zacht, levendig, soms éven zwaarmoedig, maar nooit met dat verbetene om haar mond, dat haar ouder maakte. Hij verwonderde zich over een ongeduldige felheid, waar hij geen aanleiding toe vond, en onwillekeurig, zonder direct verband, ontviel hem: „Maar behalve die amouretjes, die je moe maakten, heb je nooit iemand wezenlijk lief gehad?"

Bijna wilde ze boos uitvallen: wat gaf hem het recht door te vragen naar haar eigen levensschat? En wat deed hem denken, dat ze geboren was met een hart als een aardkluit? Maar dadelijk verzachtend zei ze, in rustigen trots: „Nee, zóó ben je niet aan 't begin van je leven, als je nog niets hebt beleefd en geleden. Een vrouw begint niet met koelheid, met hoogheid, met afwering. Ik wàs een geloovig, warmhartig kind. Ik héb liefgehad. Zóó als ze dat doen in de groote drama's. Zóó, dat je de heele wereld er door begrijpt. Ik ben blij, dat ik het gehad heb...."

„Ik heb het nù. Ik beleef het nù," dacht hij, in een onverwachtschen jubel; maar zwijgend keek hij naar haar extatisch gezicht, of ze wilde doorspreken. Hij zag haar lippen trillen; en ze slikte moeilijk, een hand aan haar hals. Toen ging ze weer door:

„Ze zeggen in romantische liefdesverhalen, dat een vrouw maar eens in haar leven liefhebben kan. Ik had het gelezen, meerdere malen. Maar zulke dingen gelóóf je niet. Ik gelóófde niet, dat met ééne heerlijke droom m'n heele geluk voorbij kon zijn. Ik wilde meer; ik wilde verder. Dat is de vloek van m'n leven geworden.... M'n verdriet negeerde ik; ik keerde m'n hart naar 't feitelijke leven. Ik dacht 't geluk te dwingen met m'n wil, en ik experimenteerde in de liefde."

„De amouretjes?" vroeg hij zacht; het woord had een onwezenlijken klank in zijn mond, die haar even deed glimlachen.

„Nee, eerst de engagementsproef in optima forma. Ik was toen nog vol vertrouwen, dat het goed zou gaan: kaartjes, ringen, receptie, bloemen.... de droomlooze realiteit nam me heelemaal in beslag. We gingen visites maken; we kwamen bij een van z'n getrouwde vrienden. De vrouw heette Ada, net als ik. De man heette.... nu ja, hij heette zooals hij. Ik schrok, toen ik de namen hoorde; ineens wist ik, dat ik niets vergeten was, dat die tijd van m'n droomliefde m'n eenige werkelijkheid was gebleven. De namen zongen tegen elkaar in met verbijsterende verleidelijkheid: Ada, Herman; Herman, Ada.... Ik werd gek van geluk om dien klank alleen; toen we naar huis reden, kon ik 't niet dulden, zoo'n vreemden man naast me.... 's avonds schreef ik 'm af."

„Toen?" vroeg hij, wonderlijk-ontzet, om al die emotioneerende gebeurlijkheden in een leven, jonger dan 't zijne; terwijl hij maar dag aan dag had geleefd, als een kind, of als een grijsaard, tusschen z'n boeken en papieren, zonder besef, dat z'n jeugd voorbij ging, inhoudloos.

„Toen wist ik wel, dat ik geen toekomst meer had. Maar ik kòn er me niet bij neerleggen. En ik deed de zonde, die m'n leven verscheurd heeft; ik aanvaardde de amouretjes, zonder vertrouwen op mijn eigen gevoel; ik liet me liefhebben, ik liet me aanbidden. Ik weet niet waarom, maar ik vónd de mannen bereid. Ik loog hun niet voor, ik bekende hun, dat m'n ziel niet meedeed. Ik hoopte

dat zij me konden wakker maken. Ik wiegde mezelf in slaap, dat ik tegen niemand misdeed; dat zij wísten, en dat ik niets te verliezen had. Maar eigenlijk voelde ik wel, dat ik zondigde tegen het beste, wat we hebben: tegen de liefde zelf. En die heeft me gestraft. O, jij, je weet heelemaal niet, wat liefde is. Maar ìk had haar gekend en begrepen met oogen, verblind van zaligheid. En nu was m'n straf, dat al 't uiterlijke terugkwam, maar ik bleef ziende. Ik zág voortdurend het bespottelijke, het onhandige, het onnoozele; terwijl ik wíst, dat 't zelfde eens hoog en goddelijk was geweest. Er bestaat niets ergers, dan met koel verstand en critisch kijken te beleven, wat alleen in 'n heilige roes aanvaard mag worden.

„En daarom," zei ze, ineens met groote vertrouwelijkheid, en een gevoel van zalige bevrijding, omdat ze hem wel alles uitzeggen kon; „daarom moet je niet bij me willen blijven als m'n vriend, niet m'n handschoenen en m'n parasol dragen; niet m'n schoentjes uittrekken, als er zand in zit; niet naast me de wacht houden, als ik slaap in een droge greppel.... Ik heb dat allemaal meermalen meegemaakt; iedereen zegt 't zelfde, iedereen doet 't zelfde. Voor ieder is 't een nieuwtje, maar ik ben er telkens weer bij. Je gevoel is zuiver, ondoordacht en heftig; je doet maar, je staart naar me; je weet 't zelf niet.... Ik wil dat niet aldoor zitten controleeren; ik wil niet m'n moordende gedachten mee ronddragen, van: „nu zijn

we aan de handkus toe," en ,,nu aan den arm om m'n schouders." Je bent te goed voor 'n amouretje. Ik wil niet, dat dit je eerste ervaring is. En meer heb ik niet te geven. Je ziet, dat ik volkomen eerlijk ben. O, ik zóu wel willen, dat ik nog kon gelooven, dat je anders dan alle andere mannen was; dat 'k je kon zien, in een aureool.... Maar die glans is weg; m'n wereld is ontluisterd."

Ze huiverde; en verschrikt hield hij z'n jas voor haar open. ,,Je bent koud, trek m'n jas aan. Toe, je rilde daarnet; 't wordt al zoo kil." En terwijl ze de armen in de veel te wijde mouwen stak, en hij zorgvuldig de kraag opzette, 't lipje bevestigde, moest ze wéér denken, hoe dikwijls nu al ze in zulke jassen had rondgeloopen: in zwerverscapes, in dandylike regenjassen, in den warmen jekker van 'n zeeofficier, in een kostbare pels, met bonten zakken....

,,Ik begrijp wel," zei hij zacht, ,,dat je 't verraderlijk vindt, als je al die dingen zoo voor je zelf dénkt; maar als je ze nu eens altijd zei? Dadelijk uitsprak tegen mij, zooals je nu zegt, wat je voelt, onomwonden?"

,,En zoo jouw beste oogenblikken vergiftigen? Elke extase, elk spontaan gevoel in je vermoorden? Nee.... Ik ben 'n wrak van 'n mensch. M'n superioriteit is ellendige schijn. Eéns heb ik sterk en zuiver gevoeld. Nu is alles verwórden en verdraaid."

,,Maar zou 't niet kunnen, dat, als je 't maar zei,

heelemaal open en eerlijk, telkens weer, dat 't dan weg zou gaan, dat 't dan zou genezen.... Dat je aan 't eind de dingen ook weer mooi zou zien?" Hij smeekte met z'n oogen; maar ineens heel verlegen wendde ze zich af.

„Ach nee, ach nee, heusch niet; voor mij is 't voorbij. En jij moet je zelf redden. Laten we naar huis gaan, Robert."

Zwijgend liepen ze terug. Het was heelemaal donker. Ze leunde op z'n arm, en schreide zonder geluid. Het verachtelijke trekje was weg van haar mond, en ze liep met wankelende voeten.

„Zie je," zei ze zacht, toen het huis in de verte weer opdook, met hel-verlichte ramen, en 'n dof geroes van stemmen door de stilte aangonsde. „Dankbaar ben ik je toch. Je wilde me opwekken tot echt geluk; dat kan niet meer. Maar wat ik nu heb, is toch ook echt, en zonder cynisme. Ik heb nu wezenlijk verdriet, om jou, om mij; omdat alles niet anders is dan het is, in het leven."

Hij begreep haar niet; hij, die alleen de pijn van z'n verdriet besefte, begreep niet, hoe 'n ander er dankbaar voor kon zijn. Hij voelde in somber berusten, de ondempbare klove tusschen deze jonge vrouw, die altijd alleen voor haar gevoelsleven had geleefd, en dat met bewustheid uiteengerafeld; en hemzelf, die stond aan 't begin van z'n „éducation sentimentale," in het licht van z'n eersten droom, verdoofd door zijn eerste wonde.

En terwijl hij het hek van den tuin voor haar

openzwaaide, en moeizaam 't zandige bergpaadje achter haar aanklom, bedacht hij met droeve bevreemding, dat het toch wèl waar was; dat een vrouw veel wonderlijker en gecompliceerder en geheimzinniger was, dan iemand, die alleen de theorie bestudeerd had, ooit begrijpen kon.

HET EINDE

HET EINDE.

EVEN rátelde het rijtuigje over het klaterend-lichte stationsplein; toen, met lenig doorveeren, boog het de hooge schaduw-laan in, en in het plotseling stiller licht, terwijl alleen het kittig klappen der paardenhoeven en het geruizel van de kleine grintsteentjes doorklonk, scheen alles heel intiem en innig te worden.

„Heerlijk...., dat je gekomen bent," zei hij dankbaar, terwijl hij zijn hoofd naar haar overboog; maar haar oogen zochten ontwijkend de kruinen der hoog-wuivende boomen, en afwerend antwoordde ze: „Wat tréffen we 't met het weer. Van ochtend was er nog nevel; heb je 't gezien, om zeven uur? Maar nu blijft het zeker den heelen dag mooi; 't is zoo frisch, hè, en toch zoo zonnig."

„O, je weet niet, wat 't is, weer in Holland te zijn, juist nu met de lente," zette hij, dadelijk weer warmer, voort; „Indië is grootsch, geweldig, overstelpend; — maar het is niet verteederend, als dit klare, blauwig-doorzonde land; het is altijd

vol-zomer; maar nooit broos van belofte, zooals hier, waar je telkens voelt aan den rand van een groot geluk te staan. O, Holland in de lente, en jong te zijn, en...."

Weer, met iets beheerschends en smeekends tegelijk, zocht hij haar blik, en nu liet ze haar oogen, weerloos en groot, naar de zijne open, terwijl ze, moe ineens, dacht: wat hielp het of ze uitstelde en te verschuiven zocht? Ieder woord van hem tastte toch dààr heen. Ontkomen kòn ze niet. Toen hij haar bij hun eerste weerzien, in familiekring, gevraagd had, een langen lentedag samen met hem naar buiten te gaan, en met nadruk den naam van het dorpje had herhaald — waar ze, vóór jaren, twee diep-bedroefde en toch hoopvolle kinderen, van elkaar afscheid hadden genomen, in de troosteloosheid van een zoelen regendag, — had ze zeker geweten, dat hij bedoelde revanche te nemen op dat oude verdriet; dat dáár, waar ze, hulpeloos tegen het groote machtige leven, om hun zwakheid hadden getreurd, hij zijn overwinning wilde vieren. En al had ze, met beheerscht-rustigen blik en klaren stemklank, als niets vermoedend, geantwoord: „Ja, dat's goed; 't zal nu mooi zijn buiten," — ze wíst, dat haar toestemming van zwaarder beteekenis was; ze wist, dat ze hiermee hun verleden erkende, en een toekomst aanvaardde, die van-hen-samen zou zijn.

„O, lieve kindje," fluisterde hij, de hand op haar knie, nerveus knippend met zijn vochtige

oogen; en terwijl ze, onder zijn aanraking, het bloed angstig naar haar hoofd voelde stijgen, bleef toch haar denken doorgaan: ja, dit is wel 't gezicht, dat ik in m'n gedachten had; iets breeder geworden, en wat donkerder van tint; — en dat is wel zijn voorhoofd met de groef in het midden, en de krachtige kin, en dit is wel de hand, die hij — grootste concessie — soms in de mijne liet, en die ik dan met mijn kleinere handen te bedekken zocht, opdat er toch geen plekje van dat kostbaar bezit ongestreeld zou blijven. Dit is wel m'n oude, oude liefde, die werkelijkheid worden gaat....

Vermoeid leunde ze achterover en liet zijn gloedvolle oogen los. God, dat kijken, groot en stralend, dat, als machinaal, spánnen van je blik, terwijl je gedachten koel en helder bleven! O, ze wist nog wel den tijd, dat, als ze hem zag, haar oogen gouden vonken spatten, hoezeer voorzichtigheid ook maande haar blik te sluieren. Ze wist nog den tijd, dat haar hart fladderde, als ze maar zijn naam hoorde noemen, als ze maar zijn handschrift zag; aan z'n stem dácht. Haar hart, — wat was het wonderlijk stil geworden! Zat hij niet naast haar, zijn oogen naar haar gezicht, zóó dringend, als hij nog nooit gekeken had? Waren ze niet samen in de blije, zonnige eenzaamheid, en reed het paard hen niet naar 't heuvelige plekje, waar ze eens, in wanhoop, in vertwijfelend verlangen, haar arm om z'n schouder had geslagen en gefluisterd: „Ga zóó niet weg, Willy, zóó niet,"

terwijl haar lippen trilden om 'n zoen. — Nu zouden ze er wéér staan, vrije menschen, die het leven konden richten naar hun wil; nu zou 't niet meer gaan om een liefde van droom, om éène zalige omhelzing, die als een symbolische handeling was; nu ging het om realiteiten, om 'n huwelijk, een samen-door-'t-leven-gaan. Hoe had ze jaren lang hunkerend gedacht: kon ik maar z'n schoenen poetsen, z'n eten koken, z'n kleeren verzorgen; mocht ik z'n grond maar boenen of z'n kachel aanmaken; als ik maar bij 'm mocht zijn, in armoede, in ontbering, gehoond en vertrapt! En nu zou ze worden zijn vrouw, in eer en deugd en correctheid; nu zouden ze 't rijk hebben, en in aanzien staan in de kleine, Indische wereld; ze zou in rijtuigjes rijden en mooie kleeren dragen, ze zou door hem worden verwend, en altijd bij hem zijn! Leek het niet, of het leven, ter belooning voor haar trouw, haar alle, álle gaven tegelijk in den schoot wierp! En toch....

„Vind-jij den rug van dien koetsier ook zoo embêtant," hoorde ze ineens zijn jongensstem weer, „ik zou zoo ontzettend graag uitstappen, en verder wandelen, maar we hebben zooveel bagage. Ja, je raadt niet, wat ik allemaal in dat pak heb zitten."

„Nee, dat kan ik niet raden," lachte ze, vaag als een zieke, toch bekoord door de levendigheid, waarmee hij boosheid en blijheid uitte.

„Nu, luister dan: ten eerste een blik soep, heel

vernuftige constructie; kookt zich zelf.... Ten tweede: twee kommetjes om uit te drinken, ten derde 'n bus tong en ten vierde een bus kip.... ten vijfde.."

„Maar je wilt toch niet blijven overnachten!" plaagde ze; vroolijker, om zijn lieve, dwaze jongensachtigheid, en den branieachtigen trots over zijn voorzorgen.

„Willen!" brak weer ineens z'n stem, terwijl z'n oogen donkerden. „God, ik kán geen einde zien aan dezen dag! Vent, koetsier, sukkel niet zoo, want het rijden verveelt me! O, Mia, ik heb ook pralines en chocoladebâtons en mokkataartjes bij me, ik denk, dat alles heel gek bij elkaar past, maar deze, éindelijke dag!"

Ze rilde stilletjes onder zijn vreugdevolle verwarring, als een bang en eenzaam kind. Hoe gezond was dit alles, zijn onrust, zijn verlangen, en het triomfantelijke overwinnaarsgevoel, dat uit zijn woorden juichte! Had hij niet voor vijf jaar, een tengere knaap, besloten: „Ik ga naar Indië, en, als ik terugkom, heb ik carrière gemaakt, en neem je mee, als m'n vrouw." En wás hij niet teruggekomen, als de prins uit het sprookje, met koffers vol geschenken; de prins, die 't gesmade prinsesje in haar rechten herstellen komt? — Als een kluizenaarster had ze al deze jaren geleefd, als een melaatsche zich ver gehouden van de wereld; en haar fanatieke trouw had niet geduld, dat, in de geleidelijke ontwikkeling der dingen,

ook háar gevoelens mee groeiden, iets verloren van hun dweepende bitterheid, en rustiger een normale toekomst tegemoet droomden. Ze had zich vastgeklemd aan haar verbeten aanbidding, zooals een wezenlooze schipbreukeling zijn afbrokkelend wrakhout niet voor een sterke, reddende hand durft los te laten; ze had zich radeloos verweerd tegen alles, wat haar tot-een-vormendienst-verstarrenden herinneringscultus zou kunnen aantasten; — en toen de werkelijke mensch, de levende werkelijkheid tot haar weer was gekeerd, had ze, uit haar opgehitst droomleven wakker geschrikt, zich verlaten en arm gevoeld, als nooit te voren.

En nu het rijtuig eindelijk stil stond, en hij, snel beredderend, zijn pak greep en haar bijna lichtte van de trede, — dacht ze nog: hij is goed, hij is lief; hij is niet anders dan in m'n liefde-van-mij-alleen. Maar ik.... heb ik eigenlijk nog iets over om hem te geven? Kan ik „ja" zeggen, als hij me tot 't leven roept, terwijl in gedroomde trouw al m'n krachten zijn verteerd?

Maar wat kan ik anders? wat heb ik ánders? hoe kan ik hem uit mijn leven laten gaan? berustte ze weer stiller; want ze waren een smal eikenlaantje ingeloopen, het geknars van het rijtuigje verwijderde zich snel, en nu hoorden ze niets dan hun herinnering.... Twee ernstige kinderen, bleek en besloten; — hij is energisch, en z'n oogen zijn sterk en gespannen; maar zij is hartstochtelijk en daardoor zwak. Als ze struikelt, neemt hij even haar

arm, en als hij haar loslaat, struikelt ze weer. Maar ze kan niet goed veinzen, en hij schudt z'n hoofd. ,,Niet zulke dingen vragen, Mia, ik wil je niet aanraken, voordat ik terug ben." Ze schaamt zich, en buigt het hoofd; maar ineens, met een fier gebaar, slaat ze haar arm om zijn schouders; haar oogen stralen, haar mond is warm, en ze zegt vlak bij zijn gezicht: ,,Maar ik houd van je, voor altijd; ik wil sterven voor je.... Wat geeft het, dat we niet trouwen kunnen, dat je geen geld hebt; ga zóó niet weg, Willy, zóó niet...."

Vijf jaar.... toen hij even op zij zag, scheen het hem, of hij wéér voelde den warmen adem van dien smeekenden mond. Vijf jaar; nee, niét was alles gegaan, zooals hij het zich als jongen, kind bijna nog, had gedroomd; de maalstroom van het leven was sterker geweest, dan hij toen, in zijn tartende kuischheid, had vermoed, had gevreesd; hij was naar beneden gezogen.... Maar nu, in dit teere land, bij zijn ouders, bij de vrienden van zijn jeugd, voelde hij zich als nieuw geboren, en het was met reine handen, dat hij greep naar den eersten, den eenigen droom van zijn ingetogen leven.

Hij hield haar arm in den zijne, en een wonderlijk koel, broos handje lag willoos in zijn sterke vingers; hij trók haar bijna voort, door 't eikenhakhout, langs het heuveltje, naar het geurige dennenbosch, waar de zon over de dorre naalden stoeide, en de wind ruischend aanzwol door de ijle boomtoppen.

Zijn hart bonsde, zijn vingers klemden haar pols; en, buiten adem, dacht ze strak en koel: waarom die dwaze vlucht, voor wat toch, dadelijk, komt? Waarom loopt hij als een bezetene, met het geluk onder zijn arm? — En, onwillekeurig zich losrukkend, bleef ze staan. Toen wierp hij het heele pakket op den grond, zoodat blikjes, zakjes, messen naar alle kanten rolden, en hij trok haar in zijn armen, roekeloos ruw. Even verbaasde ze zich, dat hij niets vroeg, en niet afwachtte; dat hij eenvoudig nám, als een vaststaand recht; — toen hoorde ze de kommetjes tegen de blikken rollen, en dacht aan ,,de soep, die zichzelf kookt."

Maar hijgend nam hij haar hoofd in zijn handen, drukte ineens, met een zucht, zijn lippen op haar mond.

Toen wist ze alleen nog maar, dat ze dit, jaren en jaren, als haar grootste geluk had verlangd.

. . . .

Het licht was gouder en milder geworden; de dag boog gelaten naar den avond, toen hij er eindelijk toe kwam, de verspreide proviand bij elkaar te zoeken en zich aan de toebereidselen voor het maal te gaan wijden; maar telkens nog liet hij z'n werk liggen om even over haar voorhoofd te streelen, om éven haar pols te kussen onder den armband, dien hij haar voor jaren had gegeven. Ze glimlachte zacht en toegeeflijk, als antwoord; en in haar oogen lag vredige moederlijkheid.

„God," dacht ze mat, vaag benijdend, „voor hem is àlles gebleven, zooals 't eens was. Wat moet hij zinneloos gelukkig zijn, over dit wonder, deze volmaaktheid!"

En ze keek naar z'n blinkende oogen: dit is het mooiste uur van z'n leven, peinsde ze stil. Maar dan kwam de groote zekerheid over haar, dat ze zijn leven harmonisch en ongeschonden zou làten; dat ze om hem heen zijn wilde, niet meer wanhopig-strijdend naar almacht om alle zorgen van hem te weren, maar als een goede, klare steun, met een liefde, die niet meer veranderen zou.

Een vrouw-voor-alle-dag, besloot ze berustend. Dat was toch ook eigenlijk het beste voor 'n huwelijk. Als goden had ze vroeger altijd willen leven; en diep-in had ze geweten, dat haar geluk met hem tè groot zou zijn, om ooit werkelijk te kunnen gebeuren. Nu kón het best, het zou niet meer verslindend zalig zijn, maar heel stil en rustig. Maar o, nog eens zooals hij te kunnen vertrouwen, dat met hen de heele wereld veranderen zou; mee óp te leven in zijn stralende extase!

Haar oogen vulden zich met tranen: waarom kende 'n vrouw in haar gemoedsleven ook geen maat! Waarom had ze zich uitgeput, afgemarteld, oud gemaakt met vruchteloos geconcentreerd denken, met 'n gespannen toewijding, die van geen aflaten wist; uur na uur! Het was, of ze dezen frisschen, jongen kerel ontstolen had, wat ze haar droombeeld ten offer had gewijd. Zelfmedelijden

streed met schaamte, en ze sperde haar oogen wijd, dat de tranen niet langs haar wangen zouden vallen.

„Vrouwtje," stoorde zijn blije stem, „kom gauw hier; onze eerste maaltijd."

Weer nam hij haar in zijn armen, zachter en voorzichtiger nu, met beschermende teederheid. En terwijl ze haar hoofd aan z'n schouder borg, — o, de steun van zijn schouder, hoe hád ze er naar gehunkerd, zij, die altijd het hoofd rechtop had moeten houden, en fier zijn, in de grootste verslagenheid, — dacht ze langzaam, dat het einde — van een langen, — gierig-omkoesterden — droom, — zoo zelden — zijn vervulling brengt.

TWEESPALT

TWEESPALT

VEN nog," smeekte hij, toen ze opstaan wilde; en weer trok hij haar hoofd aan zijn schouder, kuste haar hals, haar oogen, haar lippen, en dan, als zich bezinnend, lang, lang, haar voorhoofd, telkens éven speelsch met zijn mond streelend de krulletjes langs haar slapen.

,,Lieveling," zei hij zacht, ,,vrouwtje, schatje; 't is als een wonder." Ze luisterde naar hem, warm van zaligheid. 't Scheen haar, of ze jaren had moeten ontberen, wat toch haar heilig recht was. Met haar vrije hand streek ze over haar voorhoofd; ze wàs 't wezenlijk; ze voelde haar voeten; ze voelde den scherpen rand van zijn boord schrijnen langs haar wenkbrauw, reëeler dan in een droom mogelijk was; van buiten kwamen de geluiden van den warmen zomerdag, gekakel van kippen, kindergehuil en lijzig gezang van een meid. En hier was om haar de kamer, schemerig-koel en veilig, achter de neergelaten jaloezieën; de nieuwe kamer, die met niets van haar vorig leven in verband stond, die ze vroeger nooit had

gezien, en waarvan de jeugdige, zorgelooze slordigheid en overlading haar opwekkend aandeden, als tegenstelling met haar eigen huis, waar zij, eenzaam vrouwtje, die met geen andere dingen haar dagen vullen mocht, alles had geschikt en geordend, tot een hopeloos-koele, onveranderlijke harmonie, alsof er niets beters op de wereld bestond, dan nette kamers, met 'n weemoed van stille bloemen in vaasjes, en overal, overal zijn portret, waarin ze hem nu nooit meer zag, zooals hij geleefd had, zooals hij zich bewogen had, drie jaar lang om haar heen; maar altijd, zooals ze hem dood had zien liggen, strak, pijnlijk, en als een aanklacht tegen haar, die leven bleef....

Haar huis was 'n huis van verleden; daar wees alles haar terug, naar wat voorbij was; daar hing een herinnering om ieder ding, en ze voelde er zich oud, „de weduwe;" ze voelde er zich gedrukt; en als 't kind er niet was geweest....

Weer richtte ze zich op; ze moest nu weggaan; ze keek naar de klok en streek tastend over haar haar.

„Hé, toe nou," drong hij jongensachtig. „Waarom wil je nu àl maar weg?"

„Ik moet Jopie van school halen; 't is een heel eind, en met die warmte...."

Hij luisterde nauwlijks; stoeierig trok hij een paar spelden uit de losse wrong, woelde 't vlug los met begeerige handen.

„Zie nou maar, dat je weg komt, met je haar op

je rug!" plaagde hij. ,,Wat is het lang, wat is het dik!"

,,Henri dan toch," viel ze uit, even denkend boos te worden. Maar dadelijk weer verzachtte haar gezicht in een lach, omdat 't zoo zalig was zijn vingers te voelen door haar haar, over haar hoofd, als een liefkoozing; omdat 't zoo zalig was, dat hij zoo bewonderend lachte, en ,,Net als een meisje van zestien," zei.

,,Had ik maar een lintje, dan maakten we 't op; zoo met een strik in de hoogte, als op je kinderportretjes. Een bláuw lintje, wat zou dat lief staan, kindje," fluisterde hij week.

Ze leunde tegen hem aan, verloren in geluk. Dit was het oude, het overstelpende gevoel, dat terug kwam. Ze was toch nog jong, ze was bekoorlijk, hij had haar lief, in een verslondenheid van aanbidding, en o, zij had 'm zóó lief, omdat hij haar weer tot 't leven terug bracht; omdat ze weer sidderde van verwachting, van heerlijkheid.

,,Geef me je kam," vroeg ze zangerig, de oogen toe; en toen hij, niets hoorend, z'n gezicht in haar haren begroef, herhaalde ze, een beetje uitdagend: ,,Geef me je kam, Hannie; of hèb je geen kam? Toe jongen, haal dan je borstel even...."

Hij liet haar los, en voor den spiegel begon ze de verwarde krullen te ordenen; ze keek naar haar blozend, stralend gezicht, en 't was haar, alsof ze nu pas zeker wist, dat 't oude verdriet was overwonnen. Ze was mooi, ze begréép zijn jubel,

en overmoedig in haar zekerheid, riep ze weer: „Hans, kom 's hier; geef me m'n haarspelden en m'n kammen eens aan.... Toe, zoek ze eens gauw; ze liggen zeker rond de sofa."

Gedwee als een tevreden kind zette hij zich aan haar voeten, en opziende naar haar ijverig-bezige handen, reikte hij haar geduldig 'n kam of een speld, al naar ze commandeerde, terwijl ze zonnig lachte: „Je moet de volgorde nog leeren, Hänschen,.... nu de groote hoornen, voor in 't midden, nu de kleintjes voor de zijharen...."

Plots tinkelde 'n klok in de voorkamer. „Vier uur," schrikte ze, donkerrood-wordend, „dat kan toch niet, Hans."

„Welnee, dat kan niet. Hij is zeker wel vijf minuten voor."

„Vijf minuten.... wat hèb ik daar aan. 't Is meer dan een kwartier naar Jopie!"

„Laat mij dan even gaan, op m'n fiets. Dan mag zìj er op terugrijden. Dat vond ze laatst ook zoo leuk.... Kom, ga jíj nu rustig naar huis. Je kunt toch niet door de zon dráven, kindje."

„Ik zàl draven," zei ze, ineens fel; „Jopie zou schrikken, als jij alleen kwam. 't Kan me niet schelen hoe; maar ik zàl op tijd zijn."

Heftig priemde ze de spelden door haar hoed, nu zich ergerend over haar geéchauffeerde, opgewonden gezicht; hìj Jopie afhalen, terwijl ze juist door hèm zich schuldig voelde tegenover 't kind; nooit, nooit....

,,Maar laat me dan tenminste even vooruitrijden, en kom jij dan kalm achteraan," drong hij, geduldig.

Dit voorstel leek haar bijna onkiesch: 'n zich indringen in 't weerzien van haar kind; want als een weerzien-na-lange-scheiding, een weerzien-vol-berouw voelde ze het. Dat hij dat niet begreep, dat hij niéts begreep van wat ze nu, beschaamd en verward, voelde.

,,Nee, blijf jij thuis. 't Kind verwacht haar moeder, en niemand anders," antwoordde ze stug.

Toen, met 'n vluchtige hand, wilde ze de kamer uitsnellen, maar hij hield haar even tegen, vroeg met een zachten, diepen blik: ,,Tot morgen?"

Ze worstelde om weg te komen. ,,Ik weet niet, laat me nu gaan." En met zijig geruisch van kleeren en getik van vlugge voeten was ze de deur uit, de trap af, en in de zonnige straat, waar de hitte onbeweeglijk tusschen de huizen gespannen stond.

,,Het zal niet gaan, het kàn niet meer," jammerden haar gedachten, terwijl ze met nerveus-ongelijke stappen over de klinkers ging. ,,Ik wou weer jong zijn; ik dacht, dat ik alles kon vergeten, en ik word wakker uit m'n geluk met wroeging tegenover 't kind. Ik heb geen récht meer me te laten gaan, in de zaligheid van het aanbeden-worden. Ik heb geen recht meer, nog eens zoo stralend-overwinnend te zijn. En hij is jong.... hij kan niet anders willen, dan het geluk van volkomen in elkaar op te gaan...."

„Een oude man en een bezadigde vrede," dacht ze voortsnellend, „dat zou kunnen.... Een goeie vader voor Jopie, een vriend voor mij, en niet meer...."

Maar toen herinnerde ze zich, hoe Han, toen ze 'm nog weinig kende, met 't kind had gespeeld, en gepraat; hoe hij haar had laten rijden op z'n fiets, z'n blije jongensgezicht over haar stralend snuitje gebogen.... een goeie vader zou hij wel wezen; hij was dol op Jopie en 't kind op hem, zoodat ze soms zich even jaloersch voelde.... Was 't dan alleen, dat zij geen goede moeder meer kon zijn, niet meer zorgend, niet meer opofferend, nu een groot, overstelpend, egoïstisch geluk haar nog te jonge hart tot berstens toe vulde?

Eindeloos scheen de strekking van den langen weg. Ze stelde zich voor, hoe het kind met haar trotsch-gesloten gezichtje bleek zou staan uit te kijken, of er niemand om háar kwam. Ze stelde zich voor, hoe de andere kinderen blij hun trouwe moeders in de armen vlogen, terwijl háár Jopie alleen, vergeefs wachtte, vergeefs zocht.

Tranen welden in haar onrustig starende oogen. Gèk was ze geweest, zooeven met dat losse haar op Han z'n kamer. Ja, ze moest 't zichzelf nu maar eens goed wreed zeggen: een echte, oude, malle vrouw .. Zoo mocht je doen, als je achttien was; maar zeven-en-twintig; èn weduwe, èn moeder! En dat spelletje met die haarspelden! Waarom moest die jongen, die — nu ja, bijna even oud was, —

maar 'n kind in ondervindingen; — waarom moest die jongen haar leven komen verontrusten, haar leven, dat ze blank en stil en van droeve toewijding zich gedacht had; en dat nu vlamde, papaverrood!

Groepjes kinderen, waarvan ze sommigen herkende, kwamen pratend en lachend haar tegemoet; ze had dit blije geluid zoo dikwijls om zich heen gehoord, als ze voor de school heen en weer liep te wachten, verlangend naar het éene blije stemmetje, dat háár begroeten zou. Ze had daar zoo dikwijls loopen wachten, een koele, statige dame, ongenaakbaar in haar hooghartige melancholie; en nu draafde ze over den weg als een opgejaagd dier, warm, slordig, beangst.... bah, als je er zóó door werd, kòn je levenskeuze toch niet goed zijn.

Onrustig vlogen haar oogen de laatste huizen langs. Zag ze nergens het kleine, wachtende figuurtje op 't trottoir, op de hooge stoep, of opzij van het huis, waar 'n klein streepje schaduw donkerde? Ze kon toch niet weggegaan zijn, boos en verdrietig, alleen loopen nu door de gevaarlijk-drukke stad....

'n Kweekeling stond aan de deur, reikte de hand aan 'n paar nakomertjes.

„Jopie van Sandwijck," vroeg ze heesch, en terwijl ze den naam uitsprak, herinnerde ze zich opeens weer, hoe 't haar in 't begin gehinderd had, dat, als ze met Han trouwde, 't kind anders zou heeten dan zij....

„O, die is nog boven mevrouw, ze moest even 'n sommetje afmaken. Maar als u wilt, zal ik dadelijk...."

„O nee," zei ze, ineens diep-dankbaar. „Ik kan best wachten. Ze komt vast zóó." En met een glimlach herkende ze een oogenblik later de behoedzame pasjes van 't kind, zooals 't, tree voor tree, de hooge trap kwam afstommelen.

„Jopie," juichte ze, met nadrukkelijke vreugde om 't weerzien. „Dag kleine schat," en ze omhelsde haar, de armen sterk om 't teere kinderlijfje.

„Hè ma," weerde 't kind even af, nog knorrig om 't sommetje, dat maar niet uitkomen wilde. „U bent zoo warm, laat me nou los."

't Scheen haar met een schok, of 't kind haar iets verweet; de herinnering aan z'n kussen sloeg het bloed met een golf naar haar wangen.

„Ik heb ook zoo hard geloopen," verontschuldigde ze zich, haar woorden voelend als een uitvlucht.

Maar Jopie vroeg niet verder, begon te vertellen van de som, en dat ze zulke warme handjes had, en daarmee telkens de cijfers op de lei weer vlakte. En de juffrouw zei.... En de kweekeling zei.... En toen zei een kind....

Ze knikte maar zoo nu en dan. Het pathetische van de „plichtvergeten moeder" en het „verwaarloosde kind" was door de realiteit wonderlijk vervaagd. Jopie's rozig gezichtje zonder één rimpeltje,

haar kordaat stemmetje van fier, weinig aanhalig kind was heel weinig meelijwekkend. En na de opwinding van zoo even voelde zij zich alleen wat moe, wat triest; in 't geheel niet triomfantelijk-slecht of zondig-gelukkig meer.

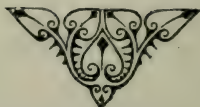
De bekende straten, de stille buurt, waar iedereen haar als „de weduwe," „'t jonge weeuwtje" kende, bedrukten haar met hun eentonigheid. Al vóór ze 't huis genaderd waren, voelde ze 'n wrok tegen den cultus van het verleden, die haar daar tot gewoonte, tot plicht geworden was. En daarnaast, voor 't eerst sinds dien middag, bloeide weer op het teere, zachte verlangen naar Hans; een beetje weemoed, omdat ze 'm dien heelen dag niet meer zien zou; alleen zou zitten 's avonds, in 't huis van den dooden man, met de doode herinneringen;—maar daar bovenuit het verlangen naar morgen, naar z'n blije jongensstem, naar de zorgelooze slordigheid van z'n kamer, naar de kracht van z'n handen; en z'n oogen, die zoo zacht konden zijn.

O, ze was niet lief tegen hem geweest daarstraks, met dat bitse antwoorden, met die overhaaste vlucht. Hij had zoo stil-bedroefd gekeken.... En, zooals Jopie zooeven, zag ze nu hém in haar verbeelding, triest heen en weerloopen in z'n kamer, z'n mond strak-getrokken van denken, z'n voorhoofd gerimpeld, als van 'n door-zorgen-gedrukt man. Haar heele hart ging naar hem uit; hoe had ze zoo stug hem kunnen afweren? Waarom botsten telkens

in haar de liefde voor 't kind, de liefde voor den man? 't Was niet zijn schuld; hij had dadelijk ook haar moederschap aanvaard. Maar zij.... was ze telkens te exclusief 't één of 't ander? Kon ze niet nalaten telkens de één voor te trekken in haar gedachten? De ander achter te stellen?

„Moeder," zong Jopie, die haar aandacht wat automatisch vond, „Moeder."

Ze glimlachte, dat ze wel luisterde, héusch; maar zalig voelde ze zijn stem in haar leven, die in eindelooze verteedering „kindje, kindje" fluisterde.

INHOUD

NEDERL. ROMANS EN NOVELLEN
IN DE WERELD- EN NED. BIBLIOTHEEK

		Ingen.	Cart.	Linn.	Krb.
W. B.	1* en 2*. E. BEKKER-WOLFF en A. DEKEN: Sara Burgerhart. Inleiding *Prof. Knappert*, (5e druk)	f 0.60	0.80	1.—	1.20
	A. L. G. BOSBOOM-TOUSSAINT:				
N. B.	XIII/XIV. Prinses Orsini en eigen Levensbeschrijving. — Portretten — Inleiding.— Aanteekeningen	,, —	—	—	—
N. B.	CXIII/CXIV* Majoor Frans	,, 0.50	0.65	0.80	—
	BOSBOOM-TOUSSAINT, BUSKEN HUET, SIMON GORTER:				
N. B.	XLV. Drie Vergeten Novellen (Nacht in een Armstoel; Dokter George; Een Praatje)	,, 0.20	0.30	0.40	—
N. B.	LXXXIV/LXXXV*. HENRI VAN BOOVEN: Tropenwee (3e druk)	,, 0.50	0.65	0.80	—
N. R.	CARRY VAN BRUGGEN: De Verlatene (2e druk)	,, 1.90	—	—	2.75
N. R.	idem: Heleen. ,,Een vroege winter"	,, 1.90	—	—	2.75
N. R.	LOUIS COUPERUS: Korte Arabesken	,, 1.90	—	—	2.75
	J. EIGENHUIS:				
N. B.	VI/VII. De Wijsgeer; — Tyme de Kroosvisscher; — Van Vrijen en Trouwen	,, —	—	0.70	—
N. B.	XXXVIII/XXXIX* De jonge Dominee	,, 0.50	0.65	0.80	—
N. B.	CI/CIII*. Groei	,, 0.70	0.85	1.—	1.30
W. B.	33. S. FALKLAND: Kleine Vertelsels (8e-10e duizend)	,, 0.20	0.30	0.40	—
	A. v. GOGH-KAULBACH:				
N. R.	Moeder	,, 1.90	—	—	2.75
N. B.	208/209. SAM: GOUDSMIT: In de groote Leerschool (7 novellen)	,, 0.40	0.55	0.70	—
	G. VAN HULZEN:				
N. B.	XV/XVI. Wrakke Levens	,, 0.40	0.55	0.70	1.—
N. B.	XLVII/XLVIII. De Ontredderden I	,, 0.40	0.55	0.70	—
N. B.	XLIX/L. De Ontredderden II	,, 0.40	0.55	0.70	—
N. R.	Liefde's Tusschenspel	,, 1.90	—	—	2.75
W. B.	17/18*. Getrouwd (4e druk)	,, 0.50	0.65	0.80	1.10
N. B.	II. P. v. LIMBURG BROUWER: Een Ezel en Eenig speelgoed. Inleiding *Prof Damsté*	,, —	—	0.40	—

			Ingen.	Cart.	Linn.	Krb.
N.	B.	LXXVIII*. ELINE MARE: Cleemke's Fortuintje, tragisch-humoristische schets van Vlaamsch Leven	„ 0.30	0.40	0.50	—
N.	R.	JOH. DE MEESTER: De zonde in het deftige dorp. Een vertelling van menschen en zeden	„ 1.90	—	—	2.75
		MULTATULI:				
N.	B.	XXII. Max Havelaar (8e druk) ..	„ —	—	0.40	0.80
N.	B.	LXXX*. Duizend en één Specialiteiten, met nieuwe noten van den schrijver en inleid. van *Mevr. Douwes Dekker-Schepel*	„ 0.30	0.40	0.50	—
		E. J. POTGIETER:				
N.	B.	XLII/XLIII*. Jan, Jannetie en hun jongste kind; — het Rijksmuseum — Geïllustreerd; Inleiding en aanteekeningen van L. S. (2e druk)	„ 0.50	0.65	0.80	1.10
N.	B.	XLIV. Liedekens van Bontekoe — Blaauw Bes! — 't Is maar een Pennelikker — Marie — De Ezelinnen — 2e druk (6e—7e duizend)	„ 0.20	0.30	0.40	—
N.	R.	IS. QUERIDO: De Jordaan (4e druk)	„ 1.90	—	—	2.75
		M. SCHARTEN-ANTINK:				
W.	B.	22*. Sprotje (3e druk)	„ 0.30	0.40	0.50	—
N.	B.	LXII*. Sprotje heeft een dienst (2e druk)	„ 0.30	0.40	0.50	—
N.	B.	LXXXII*. Sprotjes verder leven (2e druk)	„ 0.30	0.40	0.50	—
N.	B.	XXVI/XXVII. Catherine (2e druk) ..	„ 0.40	0.55	0.70	—
N.	B.	194/195. Vier Vertellingen	„ 0.40	0.55	0.70	—
		C. en M. SCHARTEN-ANTINK:				
N.	R.	Een Huis vol Menschen (6e druk)	„ 1.90	—	—	2.75
N.	R.	De Vreemde Heerschers	„ 1.90	—	—	2.75
N.	B.	XI/XII*. STIJN STREUVELS: Reinaert de Vos, naar de Middeleeuwsche handschriften herwrocht (2e druk)	„ 0.50	0.65	0.80	1.10
N.	B.	CXVIII/CXX. NICO VAN SUCHTELEN: Quia Absurdum (2e druk)	„ 0.60	0.75	0.90	2.75
N.	R.	HERMAN TEIRLINCK: Het Ivoren Aapje, een roman van Bruss. leven (3e dr.)	„ 1.90	—	—	2.75

WERKEN VAN ERNST ZAHN

Van dezen Zwitserschen schrijver die ons het uitsluitend vertaalrecht van zijn werken afstond, zegt *Augusta de Wit:*

„Dit is het leven-gevende in Zahn's werk: het herschept droefheid tot kracht. En daaruit is de liefde die zijn landgenooten en buiten de nauwe Zwitsersche grenzen ongetelden in alle landen er voor voelen, wél te begrijpen. Want meer liefde waard dan welke andere eigenschap ook van het schoone, is toch ten slotte deze allerhoogste: het levenverhoogend vermogen".

Dat ook deze schrijver bij ons te lande een groote populariteit geniet bewijst het volgende:

Van **ERNST ZAHN** verschenen tot heden bij ons:

HET GEZIN VAN LUCAS HOCHSTRASZER.
Vertaald door Anna v. Gogh-Kaulbach.
Voorrede *Aug. de Wit*
2e druk — 6e-9e duizend.

EENZAAMHEID.
Vertaald door *A. de Graaf.*
2e druk — 6e-9e duizend.

CLARI-MARIE.
Vertaald door *J. Kuylman.*
2e druk — 7e-9e duizend.

DE VROUWEN VAN TANNÖ
Vertaald door *A. de Graaf.*

„Maar de figuur van Anna Julia is een van de mooiste uit al de boeken. Zij staat daar als uit een vrome legende herboren tot een nieuwen dag."
Aug. de Wit.

Prijs per deel: f 0.50 ingen., 0.65 carton, 0.80 linnen.

ONDERSTROOM — MENSCHEN.
In gekleurd omslag elk: Ingen. f 0.20, linnen f 0.40.

ALBIN INDERGAND.
vertaling *Free Hart.*
Ingenaaid f 0.50. — Linnen f 0.80.

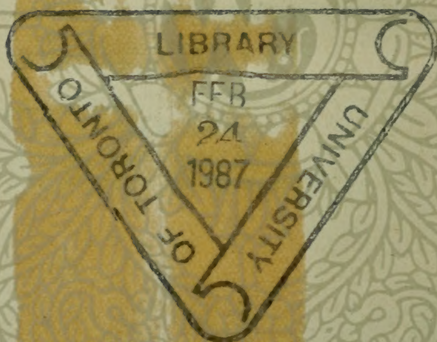
Ter Perse:

WAT HET LEVEN VERNIETIGT.
In de vertaling van *Anna van Gogh-Kaulbach.*

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PT
5868
S15L35
1900z
c.1
ROBA

LIBRARY
FEB
24
1987
UNIVERSITY
OF TORONTO

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 13 05 02 06 004 9